

**Disquisitio pathologico-medica inauguralis de seminiis morborum ... /
defendet Joannes Rôbol.**

Contributors

Rôbol, Joannes.
Gaubius, Hieronymus David, 1705?-1780.

Publication/Creation

Leidae : Apud Andream Coster, 1774.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/tyzgqzfd>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

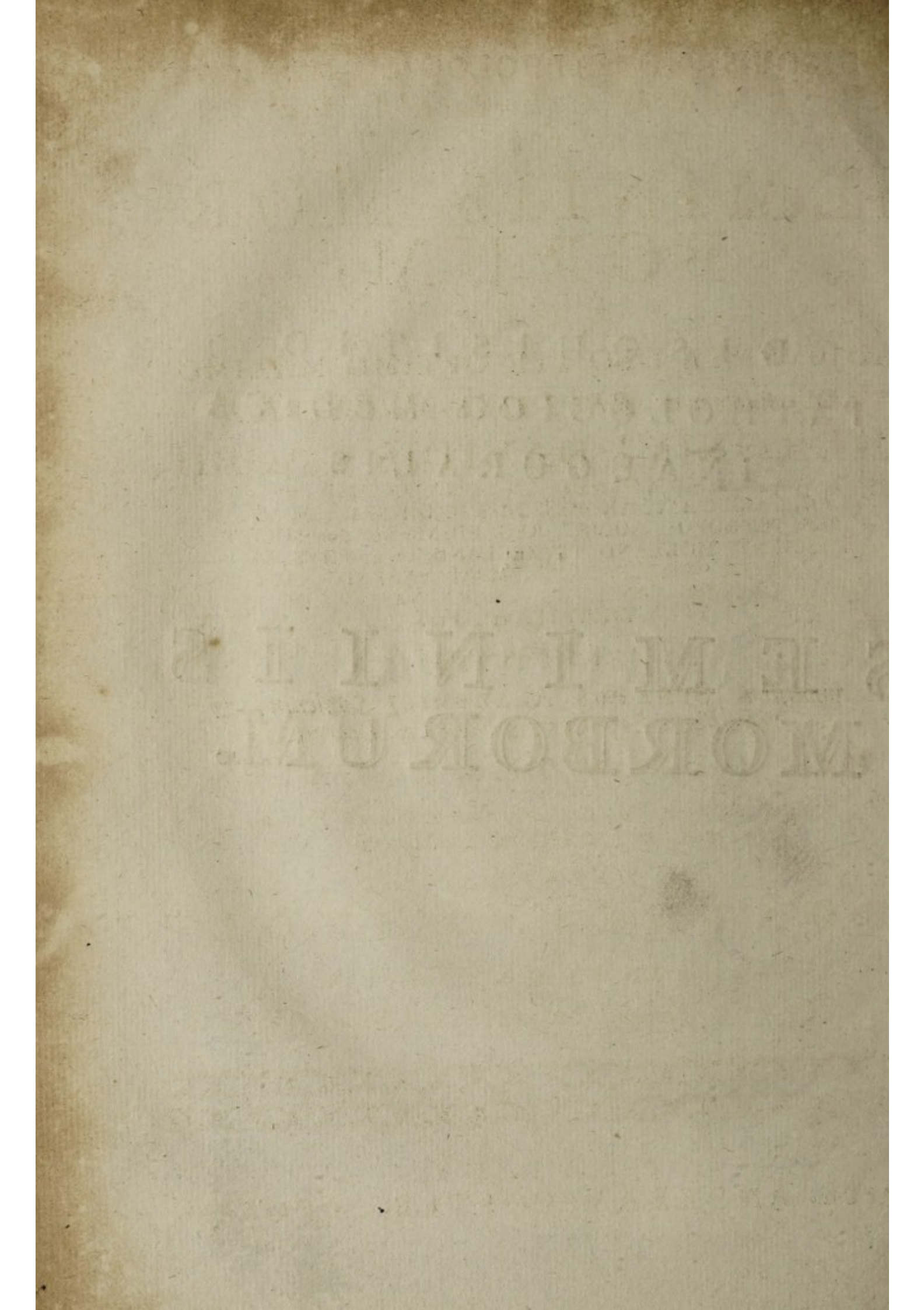

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISQUISITIO
PATHOLOGICO-MEDICA
INAUGURALIS

DE

SEMINEIS
MORBORUM.

DISQUISITIO PATHOLOGICO-MEDICA
I N A U G U R A L I S
D E
S E M I N I I S M O R -
B O R U M,

Q U A M,

ADJUVANTE DEO TER OPTIMO MAXIMO,
Ex Auctoritate RECTORIS MAGNIFICI,
HIERONIMI DAVIDIS GAUBII,

MED. DOCT. MED. CHEMIAE ET COLLEG. MED. PRACT. IN
ACAD. LUGD. BAT. PROFESSORIS ORDINARIJ, ACAD. IM-
PER. PETROPOL. SOCIET. REG. EDINB. NEC NON SOCIET.
SCIENT. HOLLAND. ET ZEELAND. UT ET PHYS. EX-
PERIM. ROTTEROD. MEMBRI, SERENISS. AC
CELSISS. FAMIL. ARAUS. ET NASSAV. AR-
CHIATRI, ETC. ETC.

N E C N O N

Amplissimi SENATUS ACADEMICI *Consensu*, &
Nobilissimæ FACULTATIS MEDICÆ *Decreto*,

P R O G R A D U D O C T O R A T U S,

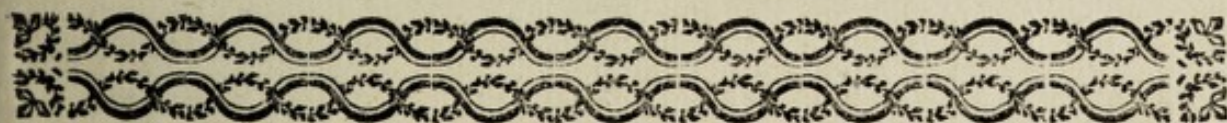
Summisque in MEDICINA Honoribus & Privile-
giis, rite ac legitime consequendis,

D E F E N D E T

J O A N N E S R O B O L,

A M S T E L O D A M E N S I S.

Die XVIII. Februarii CIOIOCCCLXXIV. H. L. Q. S.

L E I D A E,
APUD ANDREAM COSTER, MDCCLXXIV.

In patiente disposito agentium actus recipiuntur.

ARISTOTELES Lib. II. de Animalibus Cap. 2.

&

Nulla causa sine corporis aptitudine agere potest.

GALENUS de Febris Lib. I. cap. VI. CHAR-
TER. Tom. VII. pag. 112.

FRANCISCO RÔBOT

P A T R I O P T I M O,

NEC NON

HIERONIMO DAVIDI
GAUBIO

V I R O S U M M O

S A C R U M.

FRANCESCO RÔBOL

PATRICK O'FLOMO

HERONIMO DAVIDI

GAUBIO

VIR O SUMMO

SALC R U M.

PROŒMIUM.

L. B. S.

 onit Botanicorum facile omnium Princeps (*)
hominem scriptorem, inter ultima ætatis
stadia; leges contra Academicæ, Palladis
alumnus in primis jam annorum periodis auctorem
fieri jubent, quem factum in ultimis forsitan pigebit.
Necessitate itaque coactus, hanc primam meam Rei Me-
dicæ publicam lineam, de MORBORUM SEMINIIS
conscripsi; cujus fundamenta, me, aureis Illustrum
Præceptorum, GAUBII præprimis & VAN DOEVE-
REN, prælectionibus debere, lubens grato animo recor-
dor,

(*) LINNÆI *Amœnitates Acad.* Vol. VII. dissert. de *Metamorph. Human.*

dor, imo & profiteor. In divisione Seminiorum Magnum GAUBIUM pro maxima parte sum sequutus. Post brevem ergo de Morbi Causa introductionem, primo agam de Seminiis Morborum in genere; porro de Seminiis Naturalibus Communibus; deinceps de Naturalibus Propriis; tandemque de iis, quæ sunt Præter Naturam.

Id tantum rogo, ut si qua in re DISQUISITIO hæc deficiat, eam B. L. substituat; sin vero non ardeat cuipiam, sciat, omnes non eadem ratione cogitare; quibus fides, quæ scripsi, qualiacumque sint offero.

DISQUISITIO
PATHOLOGICO-MEDICA

DE

SEMINIIS MORBORUM.

INTRODUCTIO.

§. I.

Morbus cum sit affectio corporis humani vivi, actiones, ad sanitatem pertinentes lædens, possitque adesse aut abesse, inter res non necessarias vel contingentes referri debet.

§. II. Pro ingenio igitur contingentium, requiritur alia res, cujus vi existat morbus, quæque ideo ejusdem causa dicatur.

§. III. Morbus hinc effectus est ex determinata causa sua fluens, qua præsentem ponatur, durante duret, ablata & ipse tollatur.

§. IV. Unde sequitur Medicorum esse in causas morborum in-

A

qui-

quirere, ut cognitis tollendis remedium invenire queant, quo & morbos, ex illis fluentes, una tollant.

§. V. Quum vero scientia Medica extra naturæ pomœria non evagetur; & morbus ejusque causa non ultra a Medico considerari possunt, nisi in quantum naturæ viribus continentur.

§. VI. Est itaque morbus ad forum Medicum pertinens, effectus Physicus causæ determinatæ Physicæ.

§. VII. Omnes autem effectus Physici habent causam compositam ex duabus conditionibus Physicis, quarum altera est potentia agens, altera materiæ, in quam agit habilitas. Si potentia agens in materiem inhabilem producit effectum, qualem in habili producere potuisset, is effectus non est Physicus, sed Hyperphysicus. Morbos verbo sanare; Lepram inferre; mortuos resuscitare; baculo ferrum e fundo aquæ absque contactu attrahere, ut in fumum enatet; & similia, recte miracula dicuntur, naturæ viribus superiora. Contra, ut Chemicus Calcem Vivam efficiat, non sufficit vehemens ignis, qui si in Silicem, Vitrum, Metallum, Lignum, cet. agit, quippe materias inhabiles, nunquam desideratum effectum obtinet: obtinet demum, si igni subministraverit materiem calcaream, Conchylia & his similia. Ovum subventaneum frustra gallinæ incubanti supponitur. Nec ex ovis gallinæ anates, nec ex anatum ovis gallinulæ ope caloris excluduntur. Quod ipsum etiam plantarum semina testantur, quæ dum telluri fertili committuntur, non quamvis in plantam, sed in illam germinant speciem, ad quam a natura appropriata sunt.

§. VIII. Par ratio est causarum morbificarum. Constant & hæ non sola potentia agente, sed accedat oportet corporis in quod agunt aptitudo ad actionem ejus sic excipiendam, ut determinatus effectus, id est, morbus consequatur. Videas propterea grassantibus Epidemicis non omnes affici homines; non omnes quibusvis contagiosis; non quasvis gravidas terrore, ira, cet. abortum facere; tempore verno plethoricis morbi imminet, juvantur exhausti. Tædet

det plura afferre exempla in rem ab omnibus Medicis omni tempore agnitam.

§. IX. Unde & profecta est recepta in prima disciplinæ Medicæ constitutione & nunquam controversa partitio causarum morbificarum in Prædisponentes & Procatacéticas vel Occasionales, non alio nixa fundamento, quam quod proposui. Prior nimirum notat habilitatem corporis ad suscipiendum morbum, si posterior illud invaserit. Ambæ concurrentes causam morbi Veram, qua posita morbus, ejus effectus ponitur, constituunt. Neutra sola sufficit, neque adeo proprie vocari causa morbi potest; ut qui vel prædisponente, vel procatacética sola posita nequaquam efficitur.

§. X. Visum idcirco dilectissimo Præceptori meo GAUBIO in Institutionibus suis Pathologicis, prætermisso causæ nomine, utramque potius *Principia morborum* appellare (a): quemadmodum Chemicæ Principia corporum mixtorum vocant illas materias diversas, ex quibus coeuntibus corpora nascuntur, & quarum singulæ seorsim, nisi mutuo commixtæ fuerint, datum corpus neutiquam faciunt. Principia porro partitur in duos ordines, alterum causarum, quæ vulgo *Prædisponentes* audiunt, quas autem nomine congruo magis SEMINIA vocat (b), alterum *causarum Procataceticarum*, quæ ipsi nomine POTENTIARUM NOCENTIUM veniunt (c).

§. XI. Quæ quidem doctrina cum magnam lucem affundat Practico in eruendis recteque intelligendis causis veris morborum; operæ pretium duxi pro materie hujus dissertationis deligere alterum, quæ *Semina* morborum complectitur, ordinem; summi Præceptoris filium sequenturus. Prius autem videndum quid sit *Seminiū*? quid *Potentia nocens*?

D E

(a) §. 74.

(b) l. c.

(c) l. c.

DE SEMINIIS MORBORUM.

§. XII. *Semini* per metaphoram a femine Plantarum suum sortitur nomen; hoc in scriniis per annos servatum non germinabit, terræ vero fertili commissum, lætè excrescet in plantam matri similem. Semen illud in se quidem aptitudinem habet ad vegetationem, sed requiritur insuper ut terra humoresque idonei accedant, plantamque prorumpere faciant: eodem modo *Semini* morbi vel Prædispositio, tamdiu in nostro corpore latet; donec secundarium quid adveniens *Semini* vim superaddit, ut illico morbus oriatur.

§. XIII. Recte itaque *Semina* vocantur: DISPOSITIONES QUÆCUMQUE CORPORI INSITÆ, QUÆ MORBORUM GENERATIONI FAVENT, SICUTI POTENTIA NOCENS ANALOGA ACCESSERIT (a).

§. XIV. Ne autem quis putet omnia hæc *Semina* consistere in quadam materie morbosa, quæ in actum deducta morbum producit, hic tale quid volo, quod semper materiale non est, nec semper in malum corporis cedit, sed quandoque homini quam maxime naturale est, licet non raro præternaturale quid subesse poterit. Exemplo rem illustremus: Ponamus hominem septuagenarium collum habentem curtum, caput magnum, interesse convivio; multum ibi comedit, largam vini generosi quantitatem ingerit, sanguis hinc rarefit, volumine augetur, Apoplecticus procumbit, dum cæteri convivæ, nihil inde mali habent; quare? quia noster tali fuit ætate, tali natus est conformatione corporis, quibus omnibus ad hunc specialiter disponitur morbum; *Semina* hæc tantum hac occasione in actum deducuntur, dum cæterum ei neutiquam nocuissent. Difficilis digestionis cibi, non in omnibus febrim excitant, dura enim messorum Ilia hos ferunt, sed debili ventriculo languens Puella, pessime illis afficietur. Vidit illud jam suo tempore & pulchre expressit GALENUS, dum de Febris agens monuit, quod nulla causa sine corporis aptitudine agere possit, alioquin omnes qui in sole versantur æstivo febricitarent, & qui plus æquomoventur, aut vinum bibunt, aut irascuntur, aut mœrent, &c. (b). & alibi;

(a) Institut. Pathologiæ Medicinalis Celeb. GAUBII §. 75.

(b) De Febris Lib. I. cap. VI.

alibi; *Corpore nostro inquit ad morbos quasi præparato, externum quoddam adveniens Febrim accendit, quod ex se morbum vehementem minime generaret, cet. & propter corporis dispositionem unumquodque horum non morbi causa sed occasio redditur (a).*

§. XV. Illud vero quod *Seminio* vim superaddit, dicitur *Potentia Nocens*, termino a Mechanicis desumpto. Exemplum sit vectis, in qua consideramus, I. Pondus sustinendum aut elevandum, II. Potentiam qua sustinetur aut elevatur, III. Fulcrum, id est illud, quo vectis sustinetur, aut super quo movetur vel potius rotatur, dum ipsum immobile manet. Pondus hic dispositum est ad elevationem vel sustentationem, non vero elevabitur, vel sustinebitur nisi potentia accedat vel manus hominis; simile quid in morbis obtinet, tacent conditiones, donec accedat Potentia, quæ cum *Seminio* concurrens, statim morbum producit. Lucem addam exemplo ex Chemicis petito. Chemicus *Tartarum Vitriolatum* parans, in vasculum vitreum infundit *Acidum Vitriolicum*, addit dein *Oleum Tartari per deliquium* vel *Alcabeſt* GLAUBERI, nascitur effervescencia, acidum enim & Alkali, mutuò se trahunt, mutuosque in amplexus ruunt; salem tunc suum examinans, deprehendit nec Acidum, nec Alcalinum, sed Neutrum, ex Acido Alcalique conflatum, uno verbo habet TARTARUM VITRIOLATUM. *Acidum Catholicum* receptivitate gaudebat aut quasi *Seminio*, quam primum vero affusum fuit *Alkali Fixum humidum*, uno momento natus est *Tartarus Vitriolatus*, qui absque Acidi Vitrioli & Alkali conjunctione natus haud fuisset. Sic nec Potentia nocens efficax est, nisi inciderit in corpus receptivitate præditum, nec *Seminium* in morbum erumpit, nisi vi quadam analogâ excitetur.

§. XVI. Cum vero Prædispositio ad omne morborum genus generalis non detur (quod nemo negabit) singuli morbi specialem suam agnoscunt. C. H. in genere tantum noscimus, nunquam cum certitudine in specie; quilibet fere hominum sibi priva & propria quædam habet, quoad Ætatem, Sexum, Temperamentum, præcipue autem quoad vitæ genus & Idiosyncrasiam, quæ tecta & abdita a priori cognosci nequeunt.

§. XVII.

(a) Comment. 4. in HIPPOCRAT. de Victu acutor.

§. XVII. Abunde ergo & sponte in oculos cadit, quantæ utilitatis sit pro Medico vere Dogmatico hanc Seminiorum doctrinam intelligere, eo quod in indagandis morborum causis, non tantum respiciendum sit ad *Occasiones*, vel *Potentias nocentes*, sed & præcipue ad *Seminia*; confert nimirum hoc dogma non modo ad cognitionem morbi, sed & ad curationem necessaria est; si etenim Medicus penitus eradicare vult morbum, profuganda etiam causa, hæc vero consistit in Occasione non tantum, verum & in Seminio. Ad Leucophlegmaticum V. Gr. vocatur Practicus, videt hominem hunc abuti potibus aquosis, videt illum degere in loco humido, frigido, videt eum tantum alimenta ingerere aquosa, qualia sunt herbæ, legumina &c. protrahere somnos longiores; hæc utique sunt potentiæ nocentes, verum nonne quoque ad Temperamentum ejus Phlegmaticum, ad carnes ejus laxas, cet. attentio dirigi debet? absque dubio! in illo etenim Temperamento Seminium aliquod est ut postea latius patebit, nam nisi in suis indicationibus curet, ut per convenientia remedia corpus illud roboretur, circulatio humorum augeatur, forte quidem Leucophlegmatiam pro tempore vincet, minime vero morbum funditus evertet.

§. XVIII. Quemadmodum *Potentia nocentes*, vel *Occasiones* innumeræ sunt & multifariam discrepant, sic & *Seminia*. Docet hoc quæ hæc inter & illas requiritur mutua affinitas, magnæque morborum cæterva quam vi unita producant; ordo ergo exigit ut in quasdam dispescantur classes. Ad normam dilectissimi Præceptoris GAUBII *Seminia* divido in *Naturalia* & *Præternaturalia*. Differt porro hac in divisione *Pathologorum ille facile Princeps* a plerisque systematicis, qui tantum de *Præternaturalibus* fuere solliciti. Quum enim merito *Physiologia* veluti alter oculus totius Medicinæ salutetur, (quamnam enim ideam habebit Practicus status ægri, qui nullam habet cognitionem fani hominis?) & præterea morbus considerari debeat ut effectus Physicus, ad quem præter potentiam nocivam, Seminium concurrat necessum est, in statu naturali etiam *Seminia* ponenda, hinc merito *Naturalia* vocantur; sic mors plerumque dicitur præternaturalis, sed certo sensu non magis naturale est vivere, crescere, sanitate gaudere,

re, quam morbo laborare, decrefcere, mori;

Nascentes morimur, natique hac lege falebras

Mille per torrentes, mortis adimus iter (a).

ipfa vitæ quippe aëtivitas, ipfa corporis noſtri conſtitutio, quæ continuo deteritur, morbum & mortem æque naturalem reddit homini quam vitam, hocque ſenſu HIPPOCRATIS effatum aſſumi poteſt, *totum hominem, ab ipſo ortu morbum eſſe (b)*. Nonne hinc ſequitur primævos homines ante lapſum ex conſtitutione ſui corporis mortales fuiſſe, (poſitis nempe iisdem conditionibus, quibus nos utimur, eodem vitæ genere, eadem œconomia cet.), *Arborem autem Vitæ detrita & amiſſa reſarciviſſe?* Ita videtur (c). Ne autem meam in alienam meſſem immittam falcem, propius Seminia conſiderabo, & quidem primo *Naturalia*.

§. XIX. SEMINIA NATURALIA ſunt affectiones quæ homini ſecundum naturam inſunt, ipſiſque vitæ ac ſanitatſis principiis neceſſario innexæ, quibus fit ut C. H. non quarumvis potentiarum impreſſioni reſiſtere, eoque nomine etiam naturaliter ad morbos diſpoſitum dici queat (d). Seminia autem hæc vel *Communia* ſunt, vel *Propria*, de quibus ordine.

SEMINIA NATURALIA COMMUNIA.

§. XX. Per Seminia naturalia communia intelligo conditiones quæ ubique & ſemper in omni homine obtinent, & irradicata ſunt, ita ut ſine hiſ ſua munia explere haud poſſit.

§. XXI. Harum conditionum plures dantur, en præcipuas.

C. H. partium cobæſio nexusque haud inſuperabilis. Si totum corpus ex Adamante conſtaret, nulla certe inſtrumenta lacerantia, ſcindentia &c. nos vulnerarent, omnibuſque potentiis contudentibus,

pre-

(a) Leidenſis HORATIUS in carmine Elegiaco de morbis ætatum, pag. 3.

(b) Epift. ad Damaget. pag. 1284 Edit. Foëlli.

(c) GENESEOS cap. III.

Comm. 22. (d) GAUBIUS l. c. §. 607.

prementibus resistere pares essemus, provida vero Natura C. H. sic efformavit ut se moveret, flecteret: hinc ex mollibus & durioribus simul constamus, imo ad nostra munia peragenda, requirebatur, ut ossa corporis nostri Articulationum ope invicem necterentur, illarumque præsentia ubique desiderabatur; immenso idcirco artificio D. T. O. M. sic hominem fabricavit, ut, dum stabilitatem suæ machinæ ab ossibus haberet, attamen illis ipsis pro lubitu uti posset, atque innumeras motus species illis exercere.

Præterea durum corpus os est, injuriam vero inferat vis percutiens, pungens, secans, tundens, cohæsione ossium major, frangitur. Sic molle est Cerebrum quod ADORANDUS *Naturæ* AUCTOR Cranii ollæ in clusit, quæ scuto quidem inservit, saxosa vero duritie nequaquam gaudet, cadat lapis vel aliud corpus ponderosum ab alto, frangitur Cranium, Cerebrum comprimitur, homo Apoplecticus statim humi procumbit, letumque oppetit. Parietes qui Abdomen circumdant pro maxima parte molles sunt; Peritonæum quod intus succingit natura tenax quidem at maximam distensionem admittit; Viscera Peritonæo contenta multa sunt, laxa & mobilia, suæque mole premunt; hæc omnia, ut in sanitatis statu sese habent, consideranti mirum nequaquam videbitur, continuum hic fere dari nifum ad erumpendum ex coërcente suo sacco, qua data porta, aut ad eundem dilatandum; fateor quidem Musculos, Aponeuroses, Ossa, cet. Peritonæi fulcire membranam, sicque æquilibrium dari; sin vero in aliqua parte sua vi destituitur, aut contentorum impetu, aliove modo extrorsum truditur, cedens in apendicem dilatatur cavam: vicinæ tunc partes de suo cavo emigrant atque extra Abdominis peripheriam sese effundunt (a). Hic ortus *Herniarum Abdominalium* quam maxime naturalis. Plura de Fracturis, Luxationibus, Cartilaginum atque Epiphysium ab ossibus secessionibus, *πρωτοι* &c. addere possem, dicta vero sufficiant, lectorem interim mittens ad inauguralem Dissertationem Doct. WILLET (b).

§. XXII. *Humorum multitudo, & crasis facile mutabilis.* Præter

fir-

(a) GAUBII Patholog. §. 231. (b) De Fonte naturali Morborum. L. B. 1769.

firmas partes in C. H. etiam dantur humores, quibus hæ undique perfusæ sunt; manifestum fit si considerantur sensu Chemico, analysi etenim Chemica demonstrat liquidorum copiam longe superare solida. Partes animalium igne tostæ relinquunt paucos cineres; & in durissimis animalium partibus, ubi nemo præsentem suspicaretur aquam, incredibili copia hæret; dum siccissimum *Ebur*, vel quæ per annos latuerant in officinis *Cervorum Cornua* aridissima, ex retortis vitreis destillantur, magna pars volatilis fit, inque Excipulum transit, & magna copia aquæ sic exprimitur. Fluidis certe ad exequenda vitæ & sanitatis munia, haud minus indigemus quam firmis partibus; ex Physiologia hoc manifestum redditur. Dummodo consideramus illa quæ accidunt crudis ingestis, antequam in nostros convertuntur humores, videmus ingentem liquidorum humanorum copiam illis admisceri. Inter manducandum *Saliva* & *Mucus Oris*, *Linguae*, *Palati*, *Faucium*, cet; in *Ventriculo succus Gastricus*; inde exeuntibus utraque *Bilis*; ingens *Pancreatis Latex*; in omni *Intestinorum* puncto, novi admiscuntur, jam per fabricam corporis elaborati humores; subtilissimis *Fistulis Lacteis* receptus *Chylus Lymphæ* copia ingenti diluitur; in *Ductu Thoracico* totius fere corporis *Lympha* reduce perfunditur; ex hoc tandem guttatim in *subclaviam venam* deductus *Chylus* integro *sanguinis* torrente abripitur. Enumerati hi pluresque alii succi quos recensere supervacaneum foret, non ex sola constant aqua, ex talibus vero principiis, ut levi sæpe de causa crassius illorum mutetur; unum alterumve exemplum lucem afferre poterit. Lac quamvis optimum, si stagnat, *Cremorem* album, crassum pingue ejicit sursum, infra manet *Lac*, *defloratum* dictum, subcærulescens, pellucidius, & tenuius; acescit dein imprimis in aëre calido, & grumosum fit. Si Lacti miscetur *Coagulum*, in æquabilem, coagulatam, scissilem abit massam, quæ brevi secedit in *Serum* & in *Colostratum* sive *Caseosum*. Si *Acidum* affunditur statim grumescit & coagulat, altera *Lactis* parte remanente fluida. Quacumque ergo de causa Lac stagnat in *Mammis*, ejus metuenda est degeneratio & coagulatio; docet *Serum* tenue ex *Papillis* fluens, manente *Mamma* æque tensa, dolente, tumida, dum omne grumosum retinetur. Sic in SANGUINE hominis etiam sanissimi, naturalis ad concretionem observatur proclivitas; de vulnere etenim missus, puro frigidoque pelvi ex-

ceptus frigore & quiete abit in placentam solidam circumfluente fero; si igitur in C. H. accedit auctus motus per vasa, sanguis exsiccat, diffusio aquosa, Diathesin induit inflammatoriam, facile concrevit, resolvitur in sales, oleaque volatilia & acria (a). Sic *Veneri* suscepti minima moles, sæpe spatio dimidiæ horæ corpus illud idem in generalem vertit putredinem, (solidis non minus quam fluidis sua cohæsiōe destitutis) quod forte per centum & ultra annos, sponte se ab illa servasset. Prostant stupendi Venenorum effectus, vixque credibiles, nisi optimi observatores illos descripsissent: inter cætera quæ proferuntur exempla, illud præcipue eminet, ad crus, a *Vipera Caudifona*, demorsæ Puellæ; invanum Chirurgus confestim advocatus amputationem tentabat, putredo quippe jam adeo totum perreptaverat corpus ut intra dimidiam horam vitam cum morte commutaret (b). Maxima quandoque similitudo inter optima medicamenta, lethiferaque datur venena, quæ utcumque unico gradu ab invicem differre videntur. Memorabile id de *Opio* exemplum docuit, quod miros vixque expectatos edidit, in corpore cujusdam Juvenis *Coptæ* effectus; huic sodales inscio, drachmam *Opii Vini* cyatho dissolutam propinaverant. Aliquot horas postea, pessime delirabat, post profundo jacuit sepultus somno. Sequenti mane erat sine pulsu, lividus, moribundus, tandemque expiravit. Quindecim horis post *Opium* assumptum, tumores magni, lividi, brachia & femora deturpabant, cum fœtore intolerabili. Ob putredinem centeni Feles undique turmatim concurrunt, qui cadaver tanta cum aviditate lingebant, ut certo certius devorassent, ni verberibus repulsi fuissent (c). Aliorum Venenorum deletilis potestas, vasa constringit, humores inspissat, qualia sunt stiptica & vehementissime adstringentia, *Acida fossilia*, *Alcohol* & similia. Humores autem nostri perpetuum nisum habent in putredinem, putrescibilitas enim animalitatis character est, tota ratio nostræ vitæ ad illam disponit; dum homines utuntur vegetabilibus potius in *Acidum* quam in *Alcali* vergentibus, nonne tamen fæces habent putridas? possem & hic com-

me-

(a) Divi BOERH. Aphor. de Cognoscendis & Curandis morbis, §. 100.

(b) Confer. Memoires de l'Acad. des Sciences. 1737. pag. 202.

(c) Hist. de l'Acad. des Sciences. 1735. pag. 5.

memorare *Cacochymias*, *Cachexias*, *Calculus Vesicae*, *Polypum*, aliaque hujusmodi mala a fluidorum degeneratione ortum ducentia, dicta vero sufficient.

§. XXIII. *Canalium numerus, subtilitas, implicatio.* Demonstrant Physiologi Vasorum numerum esse immensum; universum equidem corpus humanum, exceptis paucissimis membranis, arterias accipit, eaque per cellulosam telam progrediuntur. Sic *Aorta* maximum vas, per injectiones demonstratur constare membranis, ex minoribus vasis, sed adhuc satis perspicuis, conflatis; horum vasorum, *Aortae* membranas constituentium membranæ, iterum aliis minoribus atque minoribus constant vasculis, & sic porro donec ad ultima perveniatur. Quas olim simplicissimas & solidas membranas dicebant, innumeris constare vasculis, docuerunt arte sua viri in Anatomicis Principes, RUSCH atque ALBINUS (a). Nondum tamen reperta sunt vasa in *Arachnoidea membrana Cerebri & medullæ Spinalis*, in *Epidermide*, *Unguibus*, *Pilis* (bulbo excepto,) & *Funiculi Umbilicalis* membranis (b). Horum autem vasculorum implicatio tanta est, ut licet vel acutissima spinula Cuti infigatur, vasa tamen lædat, quod docet sanguis de parvo illo vulnuscule exiens. Sensim autem latera hæc minimorum vasorum sibi invicem applicata cavitatem destruunt & fit membrana, sed crassior & fortior; hinc in decrepita senectute robur solidorum fit immensum, & tandem, cum nimis resistentes canales non patiantur se amplius extendi, placidissima fit in summo senio Mors. Quo autem major vasorum numerus in aliqua parte datur, eo illius major laxitas, quo subtiliores sunt canales, eo minor resistentia, quo magis implicantur, eo numero plures sunt, quam si rectæ essent vel parum inflexæ. Luce ergo meridiana clarius est, C. H. & hoc respectu potentiis vulnerantibus, prementibus, contundentibus, cet. resistere nullo modo posse quin sanguis effundatur, stagnet, vel in alienum colligatur cavum, unde *Hæmorrhagiæ*, *Obstructiones*, cet. Præterea innumeræ ramificationes, & subtilitas minimorum

rum

(a) Vid. B. S. ALBINI Annot. Acad. Lib. III. Cap. I. & RUSCH Epist. III. Tom. III. F. 1. 3. (b) Vid. Summi HALLERI Element. Physiolog. T. I. pag. 75.

rum vasorum, eorum implicationes & contorsiones, uberrimum fontem præbent *Obstructionibus* ut unicuique manifestum redditur. Si Hypothesi Boerhavianæ faverem, hic adducere possem diversas vasorum series (a). Secundum hanc theoriam, ultimus finis *Arteriæ rubræ*, foret *Arteria serifera*, hujus vero finis *Lymphæfera*, quia partem feri tenuiorem tantum admitteret. Dum jam a quacumque causa diameter vasculi lateralis, ex majore vase orti augeretur, v. gr. per ANASTOMOSIN *Arteriæ seriferæ* ex *Arteria rubra ortæ*, posset globus ruber dilatatum principium *Arteriæ seriferæ* ingredi, sed in canali conico aucta semper resistantia ob angustiam, brevi hæreret, nulloque modo per ultimos fines *Arteriæ* transire posset: nataque sic esset obstructio, cum moles particulæ transfluxuræ, capacitatem vasis transmittentis excederet, vocatur autem hoc *Error Loci*. Quum autem hæc de vasorum seriebus doctrina ab hodiernis Physiologis non adeo admittatur (b), nec ego illi inhærebo; hoc tamen certum, minora sanguiferis dari vascula, quæ sanguinis crassamentum in naturali statu non adeo admittunt, patet dum post validum motum animale, cachinnationem, vel præ pudore tota facies rubet. Aliud exemplum habemus in Ophtalmia, dum globuli rubri in *Tunicæ Conjunctivæ* vasa usque penetrarunt, in quibus lex sanitatis non aliud quid requirit quam Lympham, ut splendor Margaritarum instar demonstrat (c). Jam vero ad aliud transeamus *Seminiorum Communium* genus.

§. XXIV. *Superficies corporis undique meatibus patens.* Nostris gaudemus meatibus per quos ingerimus, egerimus, quibusque absque sanitatis dispendio carere non possumus. Per Os alimentis & aëre vescimur, per *Nares* spiritum attrahimus, per *Aures* sonos; æque necessaria sunt *Vasa exhalantia, bibula*, cet. patent ergo hi similesve meatus, quibusvis fere nocivis potentiis. *Aër, Aqua, Tellus*, animantibus undique plena; alimentis opus est ut amissa & detrita refarcirentur; horum plurima, aëri exposita, *Insectorum* ovis referta, quæ

(a) BOERH. Aphorismi §. 118. & VAN ZWIETEN Comment. in hunc Locum Tom. I. pag. 179. (b) Vid. Sagacissimi HALLERI Elementa Physiolog. T. I. pag. 113. multique alii a summo Viro citati Auctores. (c) Vid. HUXHAM Proeven over de Koortsen, I. hoofdst. bladz. 3.

quæ una cum illis ingeruntur, atque calore Ventriculi & Intestino-
rum fota excluduntur; imo nonne *Fructus Horreos* toties verminosos
invenimus? *Caseus* sæpe vermiculis minimis non tantum, sed etiam
majoribus scatet, uti notum est de Caseo illo, nostratibus adeo fa-
miliari, qui a loco natali, qui *Insula TEXEL* est, nomen sortitur.
Cl. HANNES *Medicus Vefaliensis* describit *Epidemiam*, quæ originem tra-
hebat a piscibus illis fumo induratis, (est species *Clupeæ* ARTEDI)
quos Belgi *Bokkings* vocant; hisce ROMANO-CATHOLICI *Quadragesimali*
tempore multum se nutriverant (a). In Locis autem calidioribus
poris magis hiantibus in ipsam cutim se insinuant vermes, qui ad
membranam adiposam pervenientes, variis symptomatibus hominem
obnoxium reddunt. Habentur talia Animalcula in JAMAICA, ZEK
vocantur; in CARTHAGENA *Americæ* datur *Colubrilla*, quæ in cutem
hominis penetrat, est species GORDII corpore *Filiformi*, Vermes alii in
Aures (b), alii in ipsas *Nares* perveniunt. Via ad *Pulmones* per *Aspe-
ram Arteriam* aëri datur; si igitur aër vaporibus nocivis est repletus,
quantæ inde noxæ? Consideremus dein integumenta, innumeris tu-
bulis vel *poris* hiantia (c), per quos *perspirale Sanctorianum* exit, quo
ad sanitatem multum indigemus, & quo aucto, imminuto, vel su-
presso, maximos persæpe morbos ortos vident Practici; levi autem
de caussa, frigore v. gr. supprimitur (d).

§. XXV. Est & in corpore etiam *Ενεργειαν*, aut incitans aliquid, na-
turæ corporeæ affine, adeoque extra mentem constitutum, corporis vivi
pars præcipua, imo forsitan ipsa VITA dicenda (e). Varii auctores va-
ria

(a) Conferri hic meretur Celeb. BOS in pulcherrimo suo de *Epidemia Ver-
minosa* tractatu, ubi plura circa hanc rem lectu dignissima habentur.

(b) Plura pro more suo, de *Aranea*, *Gryllo*, *Curculione* aliisque Insectorum gene-
ribus, collegit Præstantiss. S. VAN DER WIEL in observ. rarior. Medicarum &c.
Cent. posterior. Part. I. pag. 92. & seqq.

(c) LEEUWENHOEK qui de illis cal-
culum inivit, dicit, in una *Epidermidis* squammula dari 500 vasa exhalantia, &
granum sabuli tegere posse 250 squammulas, ideoque in superficie granulum Arenæ
æquante, dari 125000 *poros*, per quos quotidie exhalamus. Confer. KEIL *ontleed.
des Mensch. Lighaams*, blad. 15 & 16.

(d) Ne longus sim mitto Lectorem
ad H. BOERH. Prælect. Acad. Tom. III. §. 526. pag. 419. & seq. item de GORTER
de *Persp. insensib. Sanctor. Batava* Cap. 12. pag. 93. item HALLER *Element. Phy-
siol. aliosque*.

(e) Eximii GAUBII *Sermones Academici de regimine mentis, quod
Medicorum est*, qui conferantur cum Cap. de *morbis Solidi vivi in institutionibus
Patholog. & cum meth. concinnandi formulas medicament.* pag. 22.

ria huic principio dederunt nomina; nonnulli vocarunt *Vim Vitalem*, *Principium vitæ*, *Actuosum*, alii *Irritabilitatem*, cet. Est autem hæc proprietas tanti momenti, ut videatur omnium virium motricium, quibus machina animalis aut dirigitur, aut sustentatur, causa. Uti vero per universum corpus diffusum est, ita tamen nec in omnibus hominibus, nec in singulis partibus, vel conditionibus, æqua pollet agilitate, sed infinitis quasi gradibus variat: docet *Idiosyncrasia*. Absque hoc vitali principio corpus iners foret. Hinc profluere videntur cuncti illi motus quos corpus sponte sua ignara mente exercet; hoc superstes facit ut animalium resectæ divulsæve partes ad contactum irritamenti crispent; forte sensuum motuumque organa ad mutuum mentis & corporis commercium animat; credibile est, istius potissimum principii interventu naturam remedia ad agendum cingere, ab his illud stimulari, exinde motuum fieri mutationes majores, minores, aliter atque aliter directas, pro diversa cum stimuli, tum *Ἐκπύκνωσις* stimulat ratione, cet. Rem ergo maximi esse momenti declarare uno ore coguntur *Physiologi* æque ac *Pathologi* propter mirandos qui in sanitate & morbis ex illa profluunt effectus. Revera, mirabiliter cum sensibile sit, nemo non videt Seminium naturale esse stimulis morbosus, ita ut quandoque a rebus suavissimis, ab odore V. Gr. Rosarum, Liliorum alborum, Tanaceti, cet. spasmi, convulsiones, animi deliquia excitentur; principium insuper istud, a quo tota vita pendet, valde fugax cito evanescit, nisi jugiter reparetur; documento sint Venena *Vim Vitalem* sæpe prorsus supprimentia. Quantus quæso est illorum numerus qui quotannis ab aëre in Fodinis non renovato, ab aëre in cellis subterraneis a *Gas Sylvestri Helmontiano* imbutis, a vapore insensibili prunarum, in undique clauso cubiculo ardentium, morte pœnas luunt? tali quippe in aëre confideat absolute sanus, incidet in animi deliquium, si alium non hauriat saniozem, animam aget; attamen nulla vis illata est solidis, nulla fluidis, sed tantum vi vitali (a); sique

(a) Legi hic meretur, *Verhandeling over de oorzaken der uitdoving van de Vlamme en Waskaars, en van de Dood der Dieren, in een vertrek met lugt vervuld, opgesloten; door de Heer CIGNA. Natuurk. Verhandel. III. Deel, Bladz. 292 en 391.*

lique excitare hanc rursus volumus, per quam stimulantia requiruntur remedia. Idem fer judicium de submersis in aqua. Quot hodie Cives Patriæ, quot Mariti Uxoribus, quot Parentes Liberis, vivi sanique restituntur, qui olim miserrime in littore necati fuerunt! docuit nos docetque adhucdum hodie liberalitate sua, *Nobilissima Societas AMSTELODAMENSIS*, quæ revocari queat flammula illa vitæ, olim tantopere neglecta. Non mirum quod tale institutum, (profecto omni encomio majus & quo *Urbs Patria* immortale cluet nomen) per universam, quam late patet, *EUROPAM* laudatum, *Magistratus* sacra auctoritate ubique fere sequuti fuerint, fructusque protulerit uberrimos (a). Prætereo suffocationes ab aëre effluviis *Mineralibus*, *Venenatis*, *Arsenicalibus* gravido, ut patet in *Animalibus*, quæ in famosissimum *Regni Neapolitanis* antrum, *GROTTO DEL CANE* dictum, ducuntur; vel in illis qui in puteos diu clausos subito dimittuntur, cet. Allata quippe exempla sufficiant.

§. XXVI. *Seminiis Communibus quoque annumerandum, Functionum omnium ac singularum generale fundamentum, in motibus harmonicis positum.* Quamvis autem fundamentum, quo mirabilis hic consensus nititur, non adeo cognoscamus, de ipsa tamen re dubitare non licet. Generalem quippe cernimus harmoniam systematum functionum inter se: *Systema Circulatorium* cum *Nerveo*, *Nerveum* cum *Motorio*, & vice versa consentiunt. Tribus gaudemus *Emunctoriis*, tribus *Coëtricibus* subordinatis *Officinis*, *Primis viis* subordinatum est *Emunctorium Alvi*; *Secundis viis Systema Urophorum*; tertia coëtio videtur fieri in singulis corporis partibus, huic correspondet *Sanctorianum perspirabile*, vel *Emunctorium Cutis*, nec non *Officina Mucipara*; quam mirus inter hæc *Emunctoria* consensus sit, quotidiana observatione constat; Perspiratione etenim suppressa, alvi vel urinæ excretio copiosior, & versa vice; hanc harmoniam non neglexit *Medicorum Antesignanus HIPPOCRATES*; dicit enim: *Cutis raritas Alvi densitas* (b). Idem dictum velim de *Functionibus Naturalibus*, *Animalibus*, *Vitalibus*, & *Sexualibus*. Unum alter-

(a) Videantur *Historie en Gedenkschriften der Maatschappye tot redding der Drenkelingen*; Amsterd. 1768. en de volgende. (b) *Epidemic. Lib. VI. Sect. III. N. 1. pag. 1174. Edit. Fœssii.*

alterumve exemplum consensum hunc manifestissime docebit : dum *Vitulis*, *Ovibus*, *Porcis*, cet. discissis Arteriis Carotidibus pleno rivo sanguis effluit, circa mortem incipit cessare liquidi hujus vitalis fluxus, per intervalla tantum rediens, tunc validissime semper convelluntur Animalia donec moriantur; idem observarunt Practici, dum per Abortum vel post Partum patulis uteri vasis, omni fere sanguinis copia exeunte toties convelluntur mulieres; hoc suo jam tempore dum observaret *Medicinæ Parens* monuit : *ex copioso sanguinis fluxu convulsio contingens, malum denunciat (a)*; nec non : *ex profusa purgatione convulsio succedens, malum (b)*. Hac in Urbe novi Virum Reverendum, qui quoties terrore percutitur, per sex vel & plures quandoque dies *Diarrhæam* patitur. Ex terrore sudorem sanguinis vidit MUSITANUS. Dum homo cogitur validum instituere motum muscularem, cibi respondere debent cum qualitate, tum quantitate, uti & somnus, cet. hoc si obtinet homo sanus est; si vero detraho de cibo eodem animali motu manente, brevi afficietur morbo & labori succumbet.

§. XXVII. *Est & consensus quoque inter partes vivas qua mutuas sibi suppetias ferunt, atque altera alteram in communes contractiones ciet, cum una modo laceffitur : ut adeo pars singularis irritata, nonnunquam univsum corpus exagitet (c)*. Et sane elegantissima hæc concinnitas, qua in unum consentiunt omnia, se manifestat vel generaliter per totum corpus, vel specialiter conspiciendam se præbet in quibusdam partibus singularibus. Variæ observationes utramque Sympathiam probant. Nonne aqua frigida corporis calenti parti adpersa, contrahuntur omnia vasa subcutanea? An non dum *Encephalon* vulneratum, inflammatum, suppuratum, aut alio quocumque modo læsum est, omnes fere corporis partes in consensum rapiuntur? Nonne tunc oriri videmus *Vomitum*, *Spasmos*, *Tremores*, *Paralyses*, *Deliria*, *Letii Fæcicumque spontaneum exitum*, aliaque mala a BOERHAAVE enumerata (d)? Taceo *Vermes* in intestinis nidulantes, unde omnia commo-

ven.

(a) HIPPOCRAT. Aphor. 3. Sect. V. pag. 1252. Edit. Fœssli.

(b) Ibid. Aphor. 4. (c) GAUBIUS Institut. Pathol. Medicin. §. 99.

(d) Aphorism. 267, & VAN SWIETEN Comment, Tom. I. pag. 432.

ventur systemata; acre quoque *Podagricum* non ut topicum tantum in pedis pollicem grassatur, sed in totum omnino hominem. Sexcenta alia addere possem, si opus foret, exempla, vel effecta *Opii* sola commemorasse sufficeret (a). Hæc nunc conspiratio sæpe obtinet inter diversissimas omnino ejusdem corporis partes. *Diaphragmate* inflammato non tantum proximus *Ventriculus*, sed etiam *Cerebrum* & *musculi faciei* afficiuntur, docent *vomitum*, *delirium*, *risus Sardonicus*; quam mirus est in morbis *Ventriculi* consensus partium! *Vulnere* sinistrae capitis parti inflicto, unde *musculus temporalis* pro parte erat diffissus, oriebatur *Spasmus Cynicus*, *Trismus*, *Tetanus* (b). Parvus globulus vitreus in *meatu auditorio* hærens, produxit *Hemicraniam*, *Stuporem* in brachio & femore sinistris, *mensium suppressionem*, atque *Epilepsiam* (c). Ab odore alimentorum grato, pleno rivulo *Saliva* ex ore profilit. Ne longus sim prætereo, mirabilem *Sympathiam*, *Uterum* inter & *Mammas*, inter *Genitalia* viri & totum ejus corpus pubertatis tempore, innumeraque alia (d).

§. XXVIII. Constat homo duplici principio, corpore organico mirabili prorsus artificio constructo, & *Ente* immateriali toto cælo a priore discrepante; hæc MENS vel ANIMA salutatur. Bina hæc adeo arctissime sunt unita, ut nulla fere hominis particula indicari possit, in qua non una & mentis & corporis aliquid, atque adeo utriusque mixtura animadvertatur (e). Quam certa mentis est existentia, tam incertus locus quem occupat; hunc DES CARTES in *Glandula Pineali*, WILLIS in *Corporibus Striatis*, alii in *Septo Lucido*, alii in *Corde*, *Cardia Ventriculi*, alii denique in toto quæsiwerunt corpore; idem dicas de modo quo conjunctio fiat, circa quam varia Philosophi proposuerunt systemata, sed infirmo fundamento nituntur, quæ si enumerare & refutare vellem, nimis a meo scopo aberrarem; sufficit Medico cognoscere, bina hæc quidem diversissima entia a se invicem pati,

(a) EDINBURG. *Physical. Essays* Vol. II. pag. 297. & seq. item WHYT over de *Zenuwe Ziekten*, door Bikker, Hoofdst. I. N. 9. Bladz. 7.

(b) *Essay on the vital motions of animals*, edit. 2. §. VII. (c) HILDAN. centur. I. observat. 4. (d) Vid. WHYT over de *Zenuwe Ziekten*, Hoofdst. I. N. 11. Blad. 11.

(e) GAUBII *Sermo de regimine mentis* &c.

pati, unumque in alterum agere. Qui hanc rem penitus pertractatam videre cupit adeat Magni GAUBII binos Academicos Sermones de *Regimine Mentis quod medicorum est.*

Commercium hoc innumeris probatur exemplis, pauca adducam. Si consideramus animi Pathemata quot quæso non excitant in toto corpore turbas! quotidie istud docent *Gaudium, Amor, Ira, Odium, Mæror, Metus, Terror, Desiderium rei concupitæ longius protractum*, cet. Exemplum sumamus ab IRA, *Furore illo brevi*: quam ingens miseriarum numerus ex hac sola, tanquam e pixide PANDORÆ, in corpus effunditur! Animam turbat, totum quasi hominem conquassat, inordinatam reddit circulationem, sanguinem in minima propellit vascula, maxime capitis, quod inde turget, rubet; oculi scintillant, vindictam spirant, cet. hinc Febres ardentes, alique morbi acutissimi, imo & sæpiissime subitanea mors subsequuntur. Contrarium fere efficit MOEROR, quem pulchre OVIDIUS expressit canens:

*In vultu color est sine sanguine, lumina mæstis
Stant immota genis, nihil est in imagine vivum.*

Aulicus v. c. dum in favore & gratia sui Principis versatur, lætissima fruitur sanitate; quam primum vero ex hac excidit, totus languet, nec raro præmatura morte ad plures abit. De *Catalepsi* ab amore nata narrat Illust. TULP (a). Ipsa recordatio toleratæ olim injuriæ, diu sopitos tumultus renovare valet. Nec minores profecto exerit corpus in animam effectus; sæpe enim leve vitium corporis totam mentem turbat; sic observarunt fatuos a nativitate fere semper habere capitis vitiatam figuram. Uncia sanguinis sub olla cranii effusi totam humanitatem delet. Levem etiam cerebri compressionem turbare posse ejus actionem, raro constitit exemplo: Mulieri dimidia cranii olla fuerat ablata, hanc circumferebat ostiatim stipem quærens, nudam duram matrem, dum digiti apice leviter quis tangeret, valide exclamavit millenas se videre candelas (b). Sic cranium impressum circa *Suturam Lambdoideam*, puerum decem annorum

(a) Observ. Med. Lib. I. Cap. XXII.
1700. pag. 52.

(b) Hist. de l'Acad. des Sciences,

rum felicissimo ingenio præditum, omnino stupidum reddidit (a). Celebris est illa quam RONDELET retulit historia studiosi *Monspeliensis*, qui ex vulnere capiti inflicto, ita rerum omnium oblitus est, ut instar infantum, prima pueris tradi solita elementa denuo discere necesse habuerit. *Memoriæ* magnis caloribus aëris perditæ exemplum in *Actis* lego *Parisinis*, illud autem singulare erat, tempestatem per duos vel tres dies frigidiusculam, perditam reddidisse, calore interim redeunte, eandem se manifestasse calamitatem (b). Quam stupendos *Musica* quandoque in C. H. videmus exerere effectus (c)! Quoties non videmus sapientissimis viris mentem turbari, memoriam aboleri, dum *atra Bilis* gravat præcordia! dubitetne quis? Profero Acutissimum PASCAL, qui ignis abyssum ad latus suum semper præsentem putabat. Celeb. *Astronomum* C. HUIGENS, qui corpus e Butyro confectum credebatur, tandemque miserrime vitam, in puteum se se præcipitans, finivit. *Apocalypticis* suis lucubrationibus famosissimum P. JURIEU, pluresque alios, de quibus legi meretur Eruditissimus TYSSOT (d) Celeb. *Theologus* MORIN adeo memoriam exercuerat, ut totam quantum amitteret, ita ut proprii sui nominis fuerit oblitus. Non mirum igitur Practicos in illis etiam morbis ubi nihil in corpore mutatum invenitur, Ex. Gr. in MANIA, ubi delirat homo ferociter & sine febre, talia ab omni ævo dedisse remedia, quæ incredibili vi fundendi & movendi omnia gaudebant, hac spe, ut, turbato corpore, deleatur illa impressio in sensorio communi latens, unde oriebatur hoc malum; docet inter alia *Submersio Therapeutica*. Ne autem adversarii dicant Medicos sustinere Philosophica arare vitula, ingeniosissimus quippe DES CARTES dixit: *Animum adeo a temperamento, & organorum corporis dispositione pendere, ut si ratio aliqua possit inveniri, quæ homines sapientiores & ingeniosiores reddat, quam hætenus fuerunt, credendum sit illam in MEDICINA quæri debere* (e).

§. XXIX. Plura hujus generis addere possem *Semina*, allata ve-

ro

(a) HILDAN, *observat. Chirurg.* Cent. III. observ. 21. (b) *Hist. de l'Acad. des Sciences*, 1705. pag. 73. (c) Vid. *Dissert. inaug. Amici mei VAN SWIETEN*, sistens *Musica in medicinam influxum atque utilitatem*. L. B. 1773. (d) *Raadgiving voor de gezondheid der Geleerden*. (e) *Dissert. de Methodo*, N. VI. pag. 38.

ro rem absolvisse confido; concludo itaque optimi *Magistri* verbis (a): *Naturam hominis ita comparatam, qui confert multiplicibus potentiarum, quibus per vitæ munia exponitur, viribus, is facile videt, non imparem modo esse quibusvis noxis repellendis, sed pronam quoque in nonnullos ruere. Per sæpe enim potentiæ nocentes adeo feroces sunt, ut nonnisi Seminio Naturali Communi opus habeant ut morbum sistant; patuit hoc in casibus, de Veneno Viperæ Caudisonæ, de Opio, cet. (§. XXII.) enumeratis; idem docent mechanicæ potestates, ut Ignis pluraque alia. Inquiramus jam in*

SEMINIA NATURALIA PROPRIA.

§. XXX. Vix aut ne vix quidem Systematici hæc quoque recensuerunt. Quemadmodum sculptores ut perfectam ideam præberent pulchræ fœminæ, fortisque ac bene conformati viri, sumpserunt sibi pro forma, cum VENEREM, tum HERCULEM, sic & Medici sibi finxerunt hominem perfecte sanum, in quo nullum omnino, imo ne minimum quidem vitium reperiretur, quod perturbaret sanitatem perfectissimam. Hæc perfecta sanitas revera & actu non subsistit, quia quodlibet individuum ex naturæ instituto privam sibi habet sanitatem. Uti enim duæ non dantur facies hominum inter se omnino similes, sic nec duo homines qui perfecte quoad omnia interna conveniunt; hoc assertum ut olim confirmaret exemplo *Divus ALBINUS*, dicebat se os *Metacarpi* quod simplex est, nunquam perfecte sibi simile in duobus invenisse cadaveribus (b).

Alia nunc est sanitas pueri, alia adulti, senis alia, & sic porro; hæc nunc sanitates, quatenus ad morbos disponunt, dicuntur *Illust. GAUBIO*, SEMINIA NATURALIA PROPRIA, per quæ intelligit: *Privum illud, quod quisque sanus sibi ex naturæ instituto habet, quo fit, ut magis quam alii, ad aliquos morbos proclivis sit, horum idcirco occasionibus minus resistere queat* (c). In hisce prædispositionibus enumerandis, pri-

(a) GAUBII institut. Pathol. Medicin. §. 610. (b) Vid. hic dissert. inaug. Affinis mei dilecti J. C. LINSFELDT, de Lusibus naturæ L. B. 1772. (c) GAUBIO l. c. §. 611.

primum dabimus locum *ÆTATI*, cujus rationem satis habere non possunt Medici.

§. XXXI. Tenellus infans, dummodo in dias luminis auras prodeat, naturæ filius, magna calamitatum serie undiquaque circumcinctus est, manetque per totum vitæ stadium, ac minimo eventu totius non raro immutatur, non penes ipsum est omnes avertere casus, contentus iis acquiescat necessum est. Licet enim omne morborum genus longo agmine hominem circumfiliat, constans observatio docuit, morbos cuilibet ætati esse familiares ab infantia ad senium usque, qui ex ipsa constitutione corporis, cuilibet ætati propria, sponte profluunt.

a. Qui jam considerat constitutionem, qua homuncio peractis novem mensibus, non sine doloribus maternis, fructus instar stilo suo avulsi in lucem editur, non poterit satis summam Artificis sapientiam laudare; fœtus etenim hic ex guttula libidinosa in actu Venereo Utero materno inducta, munere summi CREATORIS in tantam molem jam excrevit, imo sic fabrefactus est, ut adhuc in majorem molem excrescere possit, uti constans ex solidis tenerrimis, flaccidis, mucosis, facile extensilibus, & ex fluidis, quoad quantitatem, solida immense superantibus. Hæc autem constitutio, exponit corpusculum variis nocivis potentiis; consideremus tantum morbos organicos qui ex imperitia obstetricum oriuntur; claudicationes a fortiter ruditerque tractis pedibus, costarum distorsiones, cet. nonne igitur dicere liceret: *forſan feliciores fore mulieres, si omnino obstetrices nullæ eſſent?*

b. Tot porro sunt tantæque quæ liberato e carcere suo fœtui mutationes contingunt, & illæ quidem tam subito invicem concatenantur, ut merito miraculum quasi proclamant omnes, qui vitæ humanæ veram œconomiam noverunt, ex millenis vix unum per horam residuum vivere posse. Dum enim antea Utero contentus mediis hærebat in aquis, jam Reipublicæ humanæ civis factus, nudo, frigido, puroque aëri exponitur; dum *Pulmo* in Utero non egit, pars quippe sanguinis tantum transmissa fuit per *Pulmones*, reliquus vero sanguis per *canalem arteriosum* & *foramen ovale*, nunc omnis fertur

per *Pulmones*; dum fœtus in Utero hærentis vasa aërifera mucō impleta erant, nunc jam aëre expansa, parciolem debent fundere mucum; hic si copiosior affluat & vasa aërifera oppleat, oriuntur *Asthmata*, *Tusses* subinde *convulsivæ*, *Pectoris oppletiones*, aliaque mala.

c. Alius fons est summa laxitas, quæ consistit in ea adunatione elementorum fibram minimam constituentium, & vi cohæsionis tam parva, ut non possit sustinere causas vitæ & sanitatis absque majori quam oportet elongatione vel ruptura; quo enim origini homo propior eo habet fibras ex elementis minus cohærentibus conflatas, membranas minus densas, vascula omnia minus cohærentia, & quasi diffluentia; ob hanc Prædispositionem vix ullis morbis vexatur magis ætas prima quam *Tumoribus*, ut jam dudum notarunt HIPPOCRATES, CELSUS, alique; pertinent huc etiam *Herniæ* præcipue *Umbilicales*; *Luxationes*, imprimis ab HIPPOCRATE & CELSO annotata *Vertebrarum colli Luxatio*, *Epiphysium secessus*, *Rachitis*, cet. Præbet & totius corporis teneritudo *Seminium Aneurismatibus Cardiacis*, observata circa *Aneurismata*, in fœtum una alterave cordis auricula, haud raro obvia, hoc satis evincunt (a).

d. Accedit insuper vasorum major numerus, quo adorandus & sapiens naturæ Auctor prospexit, ut debita inde exurgeret flexilitas, quam semper majorem observamus, quo ex pluribus & minoribus vasculis pars aliqua conflata est; nullo nunc tempore magis hæc requirebatur quam illo quo infans incrementum suum capere debebat, quod fieri non posset si vasa minima essent concreta. Videantur hic quæ dicta sunt (§. XXIII.).

e. Sequitur in hac ætate adeo, levissima nata occasione, tragediam ludens *Irritabilitas*, seu nimia sensilitas, uberrimum fontem, spasmis, motibus convulsivis &c. præbens, docent *Acidum primarium viarum*, *Vermes* in intestinis nidulantes, eruptio *Dentium*, & similia.

f. Copiæ tenuiorum humorum hic quoque locum concedendum cenfeo, sic ut fluida prævaleant solidis; omnes enim in prima ætate

(a) Vid. Dissert. inaugur. Amici mei VERBRUGGE de *Aneurismate Aortæ* &c. cum fig. L. B. 1773. pag. 9.

turgiduli sunt; hinc tam faciles & miræ humorum mutationes (§. XXII.) qui adeo frequenter per cutim exeunt; docent *Achores*, *Herpetes*, *Excoriationes* post *Aures*, sub *Axillis* & quæ plura. g. Nec mihi licet sicco pertransire pede *Lactutricum*, (quod bonum, alimentorum tenello corpori omnium est aptissimum) quatenus ingestorum vim inducit; docent hoc effectus *Purgantium* nutritibus exhibitorum. Infans temulentæ nutricis ubera ducens, convulsivis motibus abnorminibus afficiebatur. Practici hæc contemplati, nutriti exhibent *Corticem Peruvianum*, ut a *febre intermittente* liberetur infans.

§. XXXII. Corpore pedentim increfcente ad pubertatem disponitur uterque sexus; homo scilicet annum circiter vigesimum quintum attingens dici plerumque solet vir sive adultus, tuncque ad incrementi apicem generaliter pervenit; sed quot nocivæ potentiæ hic iterum non occurrunt? Ulteriori incremento incipit resistere corpus, nec vasa patiuntur se tam facile extendi, nascitur æquilibrium inter vasorum resistantiam & fluidorum impetum, pergunt interea viscera *Chylificationi* & *Sanguificationi* destinata novos quotidie generare humores, quum vero non amplius corpus increfcere possit, major quam requiritur sanguinis generabitur quantitas, unde *Plethora*, & nimie repletiones; sic vasa ultra quam par est distenta; facile rumpuntur; hinc *Narium hæmorrhagiæ*, *sputa vomitusque sanguinis*.

§. XXXIII. Porro, in homine adulto, actio vasorum magna in fluida, hinc densus & compactus sanguis, unde frequentes acuti inflammatorii morbi, docent *Phrenitides*, *Anginæ*, *Pleuritides*, cet.

§. XXXIV. Summo jure infantum morbis oppositi dicuntur illi *Senum*, in his enim minora obrigescent vasa; sanguis ex corde continuo pulsus, distendit vasa majora, unde minora, majora hæc componentia & per horum parietes decurrentia comprimuntur; (§. XXIII.) quo fit ut suis liquidis orbentur; sed hoc unicum non est, ea enim nostrorum solidorum lex est, ut quam primum sibi contigua sunt facta ilico concrefcent; tandemque nascitur illud rigidum in fibris & vasis

ut minus cedant liquidis impulsis, hinc sensim contrahuntur omnia, totum corpus exarescit & exsuccum fit, omnis pinguedo consumitur, unde in senum manibus nudas quasi tendinum chordas videmus, proceritas corporis perit, deinde in summo senio adeo rigescunt omnia, ut membranæ in cartilagine, hæ in durum & inflexile os, quod & in musculorum tendinibus & ligamentis obtinet, mutantur; sic observarunt PALFIN, MORGAGNI, BONET multique alii Anatomici, in senum Cadaveribus, *Arterias Bronchiales, Aortam, Arteriam Pulmonalem*, osseas factas, imo *sinus venosos duræ Matris* ossescisse omnino, & raro exemplo invenerunt in *Auriculis cordis*, & in *Corde* ipso ossificationes (a).

Ex hac rigiditate vasa non patiuntur se dilatari, vel saltem non satis, tunc Cordis vires non valent expellere sanguinem in suis contentum cavis, tunc Cor, mirabili quasi tenesmo irritatum, pluribus ictibus facere conatur, quod una contractione non potuit; hinc palpitantes cordis, & interruptus pulsus toties in summo senio observati.

Dein omnia quæ a subtilissimis humoribus, per vasa minima motis pendent, sensim abolentur, hinc omnes cerebri & nervorum functiones debilitantur, humores in frigidam & pituitosam indolem degenerant, per sola vasa majora humorum tantum circulatio fit, tandemque inevitabili necessitate Mors fatum illud senile, agmen innumerabilium malorum claudit. Recte itaque GALENUS (b) quia naturæ (inquit) progressum, qui ad siccitatem est, effugere non licet, ideo senescimus & corrumpimur. Eleganter POËTA (c)

Stat sua cuique dies, stat adulti terminus ævi,

Et ruit in cinerem, quod fuit ante cinis.

Lege sub hac dubium vitæ mundique theatrum

Scandimus infantes deserimusque senes.

Ulterius nihil est: huc serius ocios omnes

Tendimus; hoc properant Cræsus & Irus iter.

Ulte-

(a) Hist. de l'Acad. des Sciences, 1726. pag. 24. & 1768. pag. 51.

(b) De Sanitate tuenda Lib. VI. cap. 3. (c) Illust. A. VAN ROYEN Promotoris ad rogum usque colendi Elegia de corporis animique moderamine pag. 4.

Ulterius licet ipse sacras Podalirius herbas

Misceat, aut vana ventitet arte magus,

Quidquid agyrta levis magno promittat hiatu,

Nil, quo mortales progrediantur, habent.

§. XXXV. Procreatione genus humanum servatur, quod cæterum unius ætatis foret. Solus ex se non procreat, opus est ambo-
bus, ideoque in Sexus distinctum est genus humanum. Mas ergo
requiritur & Fœmina qui procreent aut Marem aut Fœminam. Li-
cet functione hac generatrice vita ac sanitas carere possit, aut ea
nondum perfecta, vel quocumque modo extincta, reliqua œcono-
mia in statu integro possit consistere, ut infantia & senium docent,
illa tamen classis functionum præcipue viget, quando corpus ad in-
crementi sui apicem pervenit (§. XXXII.).

Maturitatis hoc tempore in utroque Sexu *Igniculi Venerei* in actum
deducuntur, quibus Sexus alter alterum appetit, & prosequitur,
nec contentus donec corpore animoque junctis suo potiantur voto,
tertiumque cudant. Pulcre APOLLO *Leidenfis* (a):

Vita per humanos artus diffusa, petuleos

Nescio quos motus post tria lustra ciet.

Imberbis juvenis vix in lanugine*barbam

Sentit, & in rauco gutture signa viri

Sanguine quin calido stimulisque agitatus iniquis

Lenta voluptati frena relaxet amor.

Corpus autem fœmininum longe aliter fabrefactum est quam virile;
quin imo totus *Sceletus infirmior fere est*, & nescio quid fœminini habet,
difficilis ad explicandum (b). Quum viris a SUMMO NUMINE hæc
imposita lex fuerit, ut in sudore vultus panem lucrentur suum (c);
major in his requirebatur fibrarum rigiditas; hæc etenim (in
genere loquor) constanti observatione in viris præ mulieribus re-
peritur, sanguinem magis densum habent, & inflammatoria diathesi
majo-

(a) Carmine Elegiaco de morbis ætatum pag. 15. (b) B. S. ALBINUS de
ossibus §. 338. (c) GENESIOS Cap. III. Commat. 19.

majori præditum quam fœminæ, unde præ illis magis inflammatoriis obnoxii sunt morbis; documento sint *Phrenitides*, *Gastritides*, *Hepatitides*, *Peripneumoniæ* &c.

§. XXXVI. Præterea pubertatis tempore in masculis secernitur humor singularissimus, cui SEMINIS nomen dederunt, cujusque secretioni vasa nondum sunt assueta. Porro *Igniculi* in genitale membrum agunt; si igitur ad naturæ legem veneris usus obtinet, corpori prodest, sin minus, si excedat, corpus exhaurit; dixit CELSUS *concubitus rarus corpus excitat, frequens solvit*; imo exempla licet rariora testantur nimiam nocuisse abstinentioniam.

Fabrica dein Naturalium ipsa, in viris Seminium est variis morbis, quorum enumeratio hic supervacanea foret, quum Practici & Chirurghi de his fufe admodum egerint. Prætereo idcirco quoque naturalem ad Hernias *Inguinales* & *Scrotales* in viris prædispositionem, cet. Potius diutius parum Seminiis morborum muliebrium inhærebo, quia horum tanto major numerus, quo plura *sexui amabili* munia incumbunt; hanc quidem veritatem suo jam tempore cognitam habuit atque perspectam DEMOCRITUS, *Uterum*, in litteris ad HIPPOCRATEM datis, *Sexcentarum ærumnarum in muliere auctorem appellans* (a).

§. XXXVII. *Semina* morborum in fœminis, vel reduci poterunt ad ipsam earum naturæ indolem, qua generaliter a viris discrepant, vel ad certam ætatem aut varium vitæ stadium; hæc vocabo *Particularia*, illa vero *Universalis Semina*. Universalium sequentia præcipua sunt.

a. Totius corporis fœminini compages minus firma, laxior & debiliior quam in viris, indeque pendens illarum Temperamentum Phlegmaticum, vel ad summum, paucis robustioribus viraginibusque exceptis, Sanguineum (b); inde cæteris paribus magis proclives sunt ad fin-

(a) Democritus Hippocrati, de natura humana; Hippocr. Foësi Sect. VIII. pag. 1289.

(b) Optime sic explicatur illud, quod jam suo tempore PLINIUS notavit, corpora fœmina minorem terræ quantitatem relinquere si cremantur quam virilia, hæc vero principio inflammabili superari ab illis, ita ut, quinque corporibus virilibus rogo impositis, unum adjicerent fœmininum, qui citius flammam caperent.

singulos morbos qui ex pituitæ, lymphæ, aut feri vel & sanguinis abundantia colluvie oriuntur, V. Gr. Leucophlegmaticos, Chloroticos, obstructions viscidas, cet.

b. Major sensilitas Principii vitalis, & teneritudo systematis nervosi, unde fieri videtur, ut corporis animique commotionibus, spasmodis, convulsionibus indeque oriundis malis sint magis obnoxie, Ex. C. Passioni Hystericæ.

c. Accedit insuper huc usque a priori incognitus mirabilis ille consensus, quem in variis vitæ stadiis eorumque muniis, cum vicinis non tantum, sed & cum remotioribus partibus alit uterus, quique illum morborum fontem uberrimum primario vocari facit. Hæc prædispositio in fœminis valde frequens, atque ita celebris, ut nec de illa taceant ii, qui aliarum partium sympathiæ ne verbo quidem meminerunt. Hanc explicare conatur præclarus quidam Auctor (a). *Refluens inquit sanguis ab Utero & premens Septum transversum, retracto utero præfocationem: in Caput irruens Insaniam, Epilepsias, Catochos, Apoplexias: occupans Thoracem tussiculares affectiones, & tremores Cordis, nonnunquam Syncopes: in Nervos denique facit stuporem, immobilitatem, & resolutionem.*

Ne longus sim prætereo naturalem in fœminis dispositionem ad ad Hernias Crurales, Umbilicales, cet. Particularium seminiarum enumerationi jam me accingens.

§. XXXVIII. Non sufficiebat fœminæ tales habere partes, in quibus posset concipere, conceptum servare, nutrire, maturum dein emittere; verum totum jam corpus ad hoc munus a juventute quasi debebat præparari. Sic ante conceptionem menstrua fluere debebant, post gestationem vero talis interna requirebatur fabrica, ut lac ad ubera fluere, sicque pro se atque pro infante commedere posset. Morborum VIRGINUM Seminia hæc præcipua habentur.

a. Pubertatis tempore tempore sanguis menstruus fluere incipit, qui ni debito atque a naturæ lege determinato motu evacuetur, innumeris malis ansam dat. De morbis autem qui ex hoc forte promanant fuscè admodum egerunt Practici.

b. Hoc

(a) NUCLEUS HIPPOCRATIS Aphorism. Cent. III. Aphor. 44.

- b.* Hoc quoque vitæ stadio major sensilitas, & irritabilitas datur, tam ratione partium contractilium, quam respectu systematis nervosi, cum accedente insigni animi agilitate & mobilitate, quæ illas reddunt frequentibus spasmodicis contractionibus, convulsionibus; reliquisque nervorum & principii vitalis morbis obnoxias. Sic virginem novi, quæ levi occasione a re horrenda visa, vel dum irascitur, Clavo Hysterico, Colica Hysterica, imo & Epileptico quasi insultu afficitur.
- c.* Igniculi venerei, in hoc vitæ fæmininæ curriculo primos principesque effectus suos exerunt, qui quum justos intra limites continentur, admiranda efficacia naturam earum mutant, fœcunditati adaptant, & ad licitam impellunt voluptatem; aliquando vero tam abnormes fiunt, ut, animi corruptionem, imo sæpe corporis obscenos morbos, excitare videantur.

§. XXXIX. Fœminæ strictiori sensu MULIERES appellantur, quatenus hæ virorum commercio indulgent, & utero concipiunt; cum autem rara satis & pauca sint mala, quæ ex primo coitu & orgasmo venereo nonnullis conjugibus eveniunt, eorum Seminiis non inhærebo.

§. XL. A coita vir liber manet, mutatur vero fœmina, & si utero concepit GRAVIDA dicitur.

a. Huc referri meretur irritabilitas totius corporis, quæ obtinet durante toto gestationis tempore, & gravidas longe magis obnoxias reddit ad partium mobilium & sentientium commotiones inordinatas subeundas quam alias.

b. Mirabilis quoque in iis datur dispositio mentis ad animi affectus validiores, qui haud raro insoliti & enormes dum sunt, in absurda & ridicula abeunt Phantasmata, non omni semper periculo vacua, tum in ipsis gravidis, tum in fœtibus; judicium meum suspendens circa illos, qui organica inde vitia, nævos maternos, imo membrorum mutilationes oriri posse contendunt.

c. A scopo meo alienum esse non censeo, partium in abdomine situm huc quoque referre, & cum utero conspirationem, qui multis malis ansam præbet, dum uterus gravidus increscens, e pelvi ad-

scen-

ascendens, arctatione cavi Abdominis, & compressione mechanica omnium viscerum, qui in eo continentur, ut & vicinarum partium, speciatim *Hepatis, Ventriculi, Intestinorum, Renum, Uterum, Aortæ, Venæ Cavæ, Arteriarum & Venarum Iliacarum, Nervorum ex medulla spinali prodeuntium inferiorum*, nec non pectoris coarctatione, similibusque effectis, in œconomia ingentes sæpe producit turbas; ut Tensiones, Spasmos, Dolores, Varices, aliaque mala, pro diversa partium compressarum actione, variis nominibus insignienda. Compressio autem hæc mechanica præprimis *Vesicæ Urinariæ* tam sæpe inimica est, ut ex Ischyria majori minorive inde nata, multæ nostratum, quam certissimum sibi conceptionis forment signum (a).

d. Centri porro gravitatis mutatio in gravidis sibi locum inter Semina poscit; hæc etenim facit ut facile vacillent, labantur, ideoque in contusiones, luxationes, fracturas, abortum & inde frequentia mala, ob gestationem curatu difficiliora, sint procliviores.

e. Dein *Legitimum fœtus cum materno utero per Placentam commercium*, ut quo sublato, natura plerumque ocius serius sarcinam ad frugem haud perventuram elidit (b).

§. XLI. Per novem continuo menses crescens fœtus, jam satis hoc tempore maturescit, ut partu ejici possit, sicque a matre separari.

Conditiones autem PARTURIENTIBUS propriæ, tot sunt Semina.

a. Præter multa in aliis stadiis memorata, hic denuo tragediam ludit, magna partium irritabilitas & nervorum sensibilitas, qua fit, ut levi nata occasione in spasmos, cet. ruant; unde sæpe Lochiorum fluxus supprimitur aliæque ortum ducunt turbæ.

b. Uteri consensus cum aliis partibus imo cum toto corpore mirabilis (XXXVII. c.)

c. Uteri cum aliis partibus cohæsiō nexusque haud insuperabilis, unde ejus sæpe in Partu *descensus, prolapsus, volvulus, inversio*, cet.

§. XLII. Excussio fœtu fœmina dicitur PUERPERA. Prædispositiones in hoc statu facile intelligentur ex (XLI.). Iis accedit,

a. Quod

(a) Super hac re consuli meretur amicus meus J. H. BLUMENTHAL, in nitidissima, quam conscripsit inaugurali Dissertatione de *Ischyria Hyſtero Cystica*. L. B. 1773.

(b) Eximius GAUBIUS Inst. Path. med. §. 830.

a. Quod graviditatis tempore, uteri vasa continuo augeantur, hinc admodum ampla sunt, dum partus instat, adeoque dum placenta separatur ab utero, patula vasorum orificia liberrime effundere sanguinem poterunt, quem LOCHIA Græci, & UTERI PURGAMENTA appellant Latini (*a*). Sed vel nimia quantitate fluunt, vel supprimuntur, unde faturorum morborum fertiles fontes evadunt.

b. Porro considerata maxima mutatio, quæ post partum absolutum, visceribus Abdominalibus & Pectoralibus contingit, hæc enim ad multos morbos prædisponere potest.

§. XLIII. Fœtus primam adspiciens lucem nutriri debet; mira hic Providentia OMNIUM BONORUM OCEANUS prospexit. Hoc etenim tempore Lac, nutrimentum illud, quo tenello corpore nullum aptius, in mammis secernitur.

a. Hæc ipsa primum secretio, LACTANTES prædisponere potest ad varios morbos si excedat aut impediatur, indeque aliove modo nascantur errores lactis, seu depositiones ad varia loca, lactantibus nonnunquam æque ac puerperis variorum magnorum morborum fontes evadentes; has Metastases hodie tantopere concelebrant Gallorum Medici; dicuntur iis *Depots Laiteux*.

b. Dein Lactis crasis facile mutabilis, unde levi negotio pravas qualitates inducit (§. XXII.).

c. Porro sensibilitas systematis nervosi & mobilitas principii vitalis hoc tempore valde frequens.

d. Denique Mammarum consensus & sympathia cum aliis corporis partibus, & præprimis cum oculis. Novit Celeb. GAUBIUS Matronam, quæ toto illo quo lactabat tempore, Talpa cæcior erat.

§. XLIV. Post annum circiter quadragesimum quintum menses deficere incipiunt, ineptaque redditur fœmina ad opus generationis, tuncque EFFOETA vel & VETULA vocatur. Præcipue hic in censum veniunt mutationes, ex constituta, a summo Numine lege, in Pelvi & uteri

(*a*) Confer. summi B. S. ALBINI Tab. uter. Mulier. Gravid. VII. f. g., ibid. c. cum Annot. Acad. Lib. I. Cap. X. & Celeb. NOORTWYK Uteri humanæ Gravid. anat. pag. 10. & 11. & Illust. VAN SWIETEN Comment. Tom. IV. pag. 489.

uteri substantia factæ, quæ solitam impediunt atque intercipiunt evacuationem, cui istæ partes assuetæ sunt a juventute, perdurantibus interim naturæ conaminibus, quas adhuc consueto more actiones corporis inducunt, quæque naturæ molimina aliquando annis 60 imo & 70 denuo menses sistunt. Reliqua vero Seminia in hac ætate pendenda ex (§. XXIII. & XXXIV.).

§. XLV. Dicta consideranti (§.XXXV. ad XLV), mirum nequaquam videri poterit, Cl. monuisse GAUBIUM in formulis præscribendis, sexum differentiam facere; *Fœminarum plerumque inquit tenerior quam virorum constitutio, restrictiorem dosin postulat. Quin viribus etiam accommodatam quantitatem respuunt nonnunquam delicatulæ. His igitur, quousque fieri potest, vel deminutione, vel partitione majoris in plures minores, subveniendum (a).*

§. XLVI. TEMPERAMENTA nunc quatenus ad morbos disponunt contemplemur.

A priscis jam temporibus, quibus medicina tanquam scientia exulta fuit, differentiam sanitatum invenerunt medici, quam nec annis, nec sexui adscribere poterant, sed quæ talem innuebat dispositionem, qua Fœmina differebat a Faemina, Vir a Viro, Puer a Puero, Senex a Sene, cet. TEMPERAMENTUM hanc dixerunt. Ab omni autem ævo in eo defudarunt Æsculapii filii, ut ex genuinis principiis explicarent Temperamentorum diversitates, sed sæpius infausto cum successu; docent maxime diversæ variorum opiniones; sic SCHOLA GALENICA nititur opinione de quatuor elementis cardinalibus, quæ vocarunt *Calidum, Frigidum, Siccum & Humidum*; cum autem cerneret qualitates has raro simplices, verum conjunctim occurrere, statuit Temperamenta duplicis generis, *Pura Viz. & Mixta*, posteriora erant: *Calidum & Siccum, vel Calidum & Humidum, Frigidum & Siccum, vel Frigidum & Humidum (b).* Cum his dein conjunxerunt quaternionem humorum quos veteres in C. H. statuebant dari, *Sanguinem nempe,*

(a) De Methodo concinnandi formulas medicamentorum, Edit. ultima pag. 21. §.

(b) Vid. GALENUS in libris de Temperamentis.

pe, Pituitam, Bilem flavam & denique Bilem atram. Medicorum audiamus Antesignanum HIPPOCRATEM (a). Hominis autem corpus, inquit, in se Sanguinem & Pituitam, & Bilem duplicem, flavam nempe & nigram continet, ex quibus corporis ipsius natura constat: & per hæc dolet & sanum est. Sanum quidem vel maxime, cum hæc moderatam inter se, tum facultate, tum copia, temperationem habuerint, idque præsertim, si permixta fuerint; dolet autem ubi quicquam vel minus, vel copiosius fuerit, aut in corpore separatum, nec reliquis omnibus contemperatum. Temperamentum autem perfectissimum vix inveniri, ipse fassus est GALENUS (b). Dixerunt porro veteres, varium nasci Temperamentum, si aliquis illorum humorum prædominaretur præ reliquis, a Sanguine Sanguineum, a Pituita seu Phlegmate Phlegmaticum, a Bile flava Cholericum, ab atra vero Melancholicum. Primum horum comparabant cum humido & calido, alterum cum humido & frigido, tertium cum calido & sicco, cum frigido & sicco ultimum. Licet hæc de quaternione humorum doctrina hodie floccipendatur, depuratiorem tamen, cum memorato veterum systemate, hodiernam doctrinam, accommodavit DIVUS BOERHAAVE (c). Alii rursus a siderum influxu omnem desumpserunt differentiam, atque a Sole sanguineum, a Luna Phlegmaticum, a Marte Cholericum, a Saturno Melancholicum, ortum ducere existimabant Temperamentum. Temperamenta autem ista tantum adjudicavere sanis, nunquam ægris; sunt enim totidem sanitates hominum revera existentium, sed quæ aliquid peculiare sibi habent, quo inter se differunt, quod & externe se monstrat colore, non quidem tegumentorum, sed pilorum & oculorum, imo & totius corporis habitu (d); non etenim solum in fluidis, verum & in solidis & præcipue in vitali principio temperaturæ diversitates quærendas puto; recte enim Celeb. GAUBIUS, Temperamentum (ait) ponit singularem C. H. sani in solidis succisque suis Diatbesin ac proportionem, virumque motricium gradum, unde singularis profluit functionum tenor, qui dum sanitatis modum non excedit in diversimode temperatis longe tamen diversus est (e). Patet sic Temperamentorum diversitates in omnia se extendere systemata, imo in ipsam mentem, ut quotidiana

(a) Libro de natura hominis pag. 225. Edit. Foëssii. (b) De Sanitate tuenda Lib. I. cap. V. (c) Instit. Medic. §. 890—896. (d) BOERHAAVE l. c. (e) Instit. Pathol. §. 615.

diana fere testatur observatio. Neque ex una singulari conditione cujuscumque Temperamenti peti potest fundamentum, sed procedendum, ac si differentiam facierum humanarum vellemus indagare, non in peculiari quadam parte hanc quærimus, sed in omnibus partibus simul sumptis, sic & totus homo considerandus cum mente tum corpore, non autem solida vel fluida sola, sed & Vitale Principium (XXV.), quum hoc absente omnia inertia sint. His præmissis diversas has fanitates consideremus, quatenus morbum nascentem in se habent.

In SANGUINEO adfunt Pili rariores, flavo-albi, fusci; caro mollis copiosa; viget vis vitalis; naturalis calor major; humorum & solidorum habitudo ad motum & fluorem ab omni parte aptior; circulatio bona; pulsus plenus, incitatus; respiratio bona; secretiones & excretiones copiosæ fatis, & magnum vigorem concilians actionibus, quæ inde pendent; digestio, concoctio optime peraguntur; habitus corporis optime se habet; solidorum torositas sanguinea, venæ amplæ, cæruleæ, sanguine distentæ, fluidorum rubedo; delicatissimi ideo habentur, qui hoc Temperamento gaudent, bene appetunt, avidè suos ingerunt cibos, riteque eorum reliquias deponunt; porro sunt agiles in motu musculorum, prompti ad exercitia, licet non valde constantes, &c.

PHLEGMATICORUM pili albi, tenues, tarde crescentes; corpus albidum, tumidum, molle; venæ angustæ, latentes; Circuitus languet; pulsus arteriarum exilis, lentus, mollis; respiratio fatis lenta, nisi excitetur; Virtutis Vitalis torpor adest; secretiones, & excretiones lentiores, minus copiosæ; caloris vitalis locum occupat frigus & inertia; fluida alias tenuia, alias mucosa, lenta, spissa; actiones inde omnes naturales torpent; sensus externi & interni inertiores & stupidi sunt, mentis agitationes quatenus a corpore reguntur languentes &c.

CHOLERICI gaudent pilis copiosis, nigris, crispis; duritie, macilentia, gracilitate carnis; colore fusco, venis magnis; vim vitam irritabilem valde habent; calor major quam in Sanguineo; pulsus sæpe durus, plenus, magnus; respiratio fortis, &c.

In MELANCHOLICO denique habentur, glabrities; pili nigerrimi; macilentia ingens; siccitas magna; color ubique maxime niger, qui in

tali natione cernitur, quare vis vitæ satis robusta junctam habet solidorum siccitatem, & fluidorum spissitudinem quasi terrestrem; hinc cordis & arteriarum vires robustæ, constantes sed lentæ; hinc pulsus robustus, magnus, plenus, & tardus; respiratio lenta, gravis; calor minor; secretiones & excretiones tardæ, lentæ; inest tamen omnibus major constantia, ut suum tenorem eundem conservent, nec levi de causa a proposito deflecti se patiantur &c. Quid de actionibus sexualibus statuendum sit facile patet, si consideremus eas omnino ab enarratis in singulo Temperamento esse derivandas. Susciperem quoque Soli mutuare lucem, si cuilibet Temperamento propriam mentis capacitatem exponerem, cum hæc elegantissime alibi exposita invenire B. L. poterit (a).

His ita perspectis nullum latet qui vel medicinam a limine salutavit, in quosnam morbos homines ex suo temperamento proni reddantur. Phlegmatici enim Seminium in se habent ad morbos ex colluvie serosa, hydropes, aliosque qui ex fibra laxa, debili, torpida, & humoribus pituitosis oriuntur; Sanguinei ad Plethoram indeque nascendos morbos inclinant; Cholericus ad morbos inflammatorios, biliosos; Melancholici ad viscerum obstructions, Passionem Hypochondriacam, Melancholiam similesque alios. Ut dicta pateant ponamus exemplum: Cholericus in eodem convivio excessum faciat cum Phlegmatico & Melancholico, in cibis & potibus. Cholericus quam primum oneratum se sentit hac abundante materia, ut valde agilis & irritabilis, statim se componit ut contentum ejiciat vel per vomitum vel per alvum, hocque magno cum impetu fit; in Phlegmatico nihil hujusmodi obtinet, & paulatim ejus vires languescunt, & oportet, medicus succurrant dato Emetico aut Purgante nascetur alias febris lenta, quotidiana. In Melancholico lente agit natura, sed cum certo scopo, & ita, ut corpori non noceat; postquam aliquamdiu languit, nascitur Febris quartana, morbus longus, sed omnis periculi expers; sic natura lente procedens, suo conatur corpori succurrere, & sanitatem tandem restituit.

In dosibus præscribendis aliam quandoque & aliam Temperamenti varie-

(a) GAUBIUS Sermone I. de Regimine mentis quod medicorum est, pag. 74 & 75.

varietas formulæ speciem postulat, prudenter idcirco monuit Tyrones suos GAUBIUS (a), Biliosos & Melancholicos, humectantium refrigerantium, laxantium, majorem plerumque copiam ferre absque incommodo, lædi vero contra a minore etiam quantitate contrariorum, quæ tamen majore licet dosi exhibita, Phlegmaticis ut plurimum pulchre conducere.

§. XLVII. Præter memoratas Prædispositiones datur & alia, quæ neque ad Ætatem, neque ad Sexum, neque ad Temperamenta relationem habet, sed occurrit in omni Ætate, in utroque Sexu, in quibusvis Temperamentis; hanc IDIOSYNCRASIN, vel & IDIOSYNCRASIAM dixerunt. IDIOSYNCRASIA mihi dicitur: *propria cuivis corpori constitutio, ut lædatur a quibusdam, quæ reliqui homines facile ferunt.* Quemadmodum autem Temperamentorum fundamentum, non in una parte singulari, sed in omnibus simul sumtis quærendum esse dixi (§. XLVI.), sic contra, Diathesis hæc, raro in totum operatur corpus, sed in quasdam partes singulares; alias enim actionem in cutim exerit, alias in viscus quoddam peculiare agit; nequaquam vero a priori, sed ex effectu cognosci poterit. Innumera prostant, quæ hic enarrare possem exempla, paucas tantum quas Præceptoribus dilectissimis debeo, aliasque nonnullas mirabiles prorsus; hic adducere species sufficiet. Vidit Illust. GAUBIUS hominem cujus Cutis ab applicatis Pinguibus tota Erysipelatosa evadebat. Eximius VAN DOEVEREN Præceptor ad rogum usque colendus, mihi auctor fuit se hominem nosce qui ab assumpto Rob Sambuci, Erysipelate faciei & corporis afficitur. Mulier quæ ne quidem a maximis exercitiis sudaverat, simul ac tangeret acum & clavos ferreos tota quasi diffuebat sudoribus (b). GAUBIUS Matronam vidit, cui, quotiescumque Opium modica dosi assumpserat, nato post aliquot dies pruritu, per universum corpus Epidermis secessit, ut per squammulas ac lamellas deglubi posset (c). Juvenem novi qui quoties Caseo vescitur, Hæmorrhagiam patitur narium. Amicitiam alocum Viro Venerando, cujus brachium, eo momento quo Vinum bibit Rhe-

(a) De Meth. Concinnand. formul. Medicament. pag. 20. e. (b) Journal des Scavans du 19. Mars 1685. Edit. d'Hollande. (c) De Method. concinnand. formul. Medicam. pag. 24.

Rhenanum, Rheumaticis quasi afficitur doloribus, per parvum tantum temporis intervallum durantibus. *Virum novi* inquit Celeb. GAUBIUS, qui, cum fatuum *Lapidum Cancrorum pulvisculum* ingessit, vix mitius afficitur quam alii ab *Arsenico* (a). BOYLE virum novit qui potu *Coffè* majori afficiebatur vomitu, quam alii a *Croco Metallorum*, aut aliis quibusvis fortioribus emeticis, imo nauseam patiebatur ab odore hujus potus, quem antea impune assumpserat (b). Cl. LITRE in *Actis Acad. Nat. Curios.* retulit se vidisse homines, qui odore *Rosarum Pallidarum* per duodecim horas tanta cum violentia purgati fuere, ut crederent se ad superos migraturos (c). Novi Matronam Virumque nobilem, quibus minor *Pulpæ Tamarindorum* dosis pro drastico est purgante. Vidit GAUBIUS Virum qui *Vino Mosellano* assumpto, in *Ischyriam*, a spasmō colli vesicæ, incidit; sæpius in sanitatem restitutus, hujus Vini noluit usam omittere, donec tandem (omnibus Balneo emolliente ipso frustra adhibitis) eadem *Ischyria* in CHARONTIS eum præcipitaverit Cymbam. Viro Hydropico, Uxor (tædiosa qui ejus amplexibus frui non poterat) exhibuit *Opii Drachmam* mediam, ut æternum ei conciliaret somnum, sed ob felicissimam *Idiosyncrasiam*, *Opium* sudorifera simul cum diuretica egit virtute, ita ut Medicis in hac, a natura ut ita dicam indicata medela pergentibus, brevi cum sanitate in gratiam redierit. Multi dantur qui *Felis spiritum* rectorem ferre nequeunt, licet illum armario inclusum haud videant. Noscit GAUBIUS hominem, qui simul ac *Cerasos* videt in animi deliquium incidit. Ex his, multisque aliis, quæ passim apud Auctores reperiuntur, exempla, abunde constare poterit, singularem hanc habitudinem, non ex generali sanitatum differentia derivandam esse, nec per generalia explicari posse, sed sola experientia aut ægri relatu cognoscendam esse; adeoque recte tanquam *Seminium spectari Proprium*, quia omnes homines eadem potentia non afficit.

XLVIII. Cavendum tamen quam maxime ne *Idiosyncrasie* adscribatur, quod a consuetudine pendet; sæpe enim contingit remedia non

(a) Ibid. pag. 11. §. 30. (b) Confer. R. WHYTT *Verhandl. over de Zenuwe Ziekten* enz., door L. Bikker, blad. 9. (c) Confer. observ. curieuses sur toutes les parties de la Physique &c. Vol. II. pag. 344.

non producere, quem debebant effectum; in ipso remedio, vel in supra dicta Diathesi, quaeritur hujus phaenomeni ratio, sed immerito. Sæpe enim idem remedium assumpsit æger, illi est assuetus; nervi Ventriculi, qui ab illo maxime afficiebantur dum prima vice usurparet, sensum suum ferme integrum amiserunt, ob istius nimis frequentem repetitionem, nec amplius ab illo possunt excitari; majori dosi tunc remedium est præscribendum, ut majori mole, at interim eodem modo agens, præstare queat idem, quod priori sua efficacia perficere potuisset. Eorum quippe, quibus natura assuevit, dosis grandior plerumque lenius agit, quam minor insuetorum: quod Nicotianæ usus, exemplo ubivis obvio, demonstrat (a). Sic visum est Opii dosin in eodem ægro augendam fuisse a Grano uno, ad Drachmam cum dimidia. Quin imo & nationes universæ, hic quandoque quidpiam sibi vindicant, sic SAXONES, WESTPHALI difficiliter moventur aliis (b). SIAMENSES Poculo Arsenicali, loco Antimonialis; INDI Ipecacuanhæ dosi vigecuplo majore, quam EUROPÆI, ad emesin ciendam opus habent (c). Nequaquam tamen de omnibus Toxicis affirmare audeam, ea, diuturniore sed sensim protracto usu, pro magna parte noxiam suam vim amittere posse, vereretur enim, ne hæc cum Vitro contuso similibusque tentanti, tempus ad absolvenda deficeret.

Nec temere Idiosyncrasie, aut consuetudini adscribendi illi effectus Medicaminum, quos mala Pharmacopœorum nonnunquam præparatio (hodie vix nisi Tyronibus imo & Pueris a plerisque pessimè demandata) producit.

Ut autem Medicus se ipsum artemque suam commendare, lætiorumque præscripti usum reddere possit, ægri Idiosyncrasiam ratione cujusdam Pharmaci aliquando expiscari convenit, ægrumque interrogare quamnam præ reliquis (si commode fieri possit) amet magis, aut horreat, cuinam assueverit, cui minus (d)?

§. XLIX. Pleraque enumeratorum Seminiorum (§. XXXI. ad XLVIII.)

(a) GAUBIUS l. c. pag. 21. 9. (b) Idem ex WEDELI de compos. Medicam. Tab. II. (c) Idem ex Hist. de l'Academ. Royale 1703. pag. 63. Edit. Belg. (d) GAUB. de Meth. Concinn. formul. Medic. pag. 15. §. 47.

XLVIII.), pro maxima parte sedem suam habere in Principio Vitali (§. XXV.) non est quod dubitem; in plerisque etenim casibus videtur affici ratione suæ sensilitatis; hanc quippe invenimus in omnibus partibus, vel manifestam vel occultam, licet non uno eodemque gradu. Si consideremus circulationem, ad minima vasa productam: si spectemus opus nutritionis, quod ubique penetrare debet; si attendamus ad opus incrementi, quod ad omne corporis punctum se extendit, attribuenda certe hæc omnia vi vitali, quatenus hæc talem partem animat; insuper, hæc systema musculosum in actum deducit, circulationem regit, cet. Quoties non ex dolore nasci videmus febrim, convulsionem? quoties in febrili motu, per consensum, Principii Vitalis cum Sensitivo, Cephalalgia, cet.? de hac vero harmonia egi (§. XXVI.). Actuosum hoc dum justo agilius id est irritabilis est, vel torpidum languet, plurimum potentias nocentes in morborum generatione adjuvare posse, nemo negabit; docent morbi convulsivi, motusque febriles dum nimis sensile est; Torpor vis vitalis vel ad oculum patet in moribundis, dum medicamina effectum non edunt, ita ut ipsum vulgus dum videt vesicantiâ v. gr. non operari, de ægro conclamatum esse dicat. Sanitas autem multifariam admittit differentiam, tam in corpore toto, quam in singulis ejus partibus; hanc autem deduco ab Actuoso; quo enim Ætas junior, quo agilius Temperamentum, quo corporis constitutio delicatior, tenerior, eo irritabilius principium vitale; quid mirum ergo infantes, juvenes, fœminas, sanguineos, cholericos, sensiliori solido vivo gaudere? hoc principium quandoque majus est in ventriculo unius, quam alterius hominis, unde Idiosyncrasia, cet.

§. L. Persæpe hæc Seminia Naturalia Propria tantummodo requiruntur, si Potentiæ nocentes magna vi præditæ, ut morbus nascatur. Quam frequenter V. C. senio confectis, sexu atque temperie delicatis, *Terrores* inducant, *Angores*, *Aphonias*, *Lipothymias*, *Tetanos*, *Tremores*, *Convulsiones*, *Epilepsias*, *Catalepses*, *Aplexias*, *Paralyses*, *Deliria multifaria*, *mortesque subitaneas*, quotidiana-

tidiana confirmat experientia. Conferantur huc variæ Idiosyncrasie, cet.

Jam vero ad examen revocemus

SEMINIA MORBORUM PRÆTERNATURALIA.

§. LI. Per Seminia quæ sunt præter naturam intelligo: *Affectiones, quæ sive congenitæ, seu post nativitatem contractæ, efficiunt, ut homo perfecte sanus dici non possit, quæque per Potentias nocentes concitari valent ut alios insuper morbos excludant.* Justo hinc titulo locum sibi inter Seminia vindicare posse patet ex (§. XIII.). Ordinem eximii GAUBII sequutus, has Prædispositiones in tres Classes dispenso; primò igitur agam, de *Affectionibus Occultis*; deinceps de *Affectionibus Mediis*, denique de *Vitiis Manifestis*.

§. LII. *Affectiones Occultæ* dicuntur, talia Seminia, quæ etsi nihil admodum vitiosi in ulla corporis parte aut facultate prodant; neque etiam ad Seminia (§. XXI. ad XLVIII.) pertineant, nihilominus data occasione, in manifestos erumpendo morbos vires suas noxias declarant (a).

§. LIII. Primarium hic tenet locum *Diatheſis Hæreditaria*. Uti enim divitiis ita morbis Parentum liberos succedere, innumera evincunt observata. Mirum profecto, quod latens in corpore Seminium illud per annos dormiat sæpe iners, antequam in actum deducatur. Sic Epilepsia hæreditaria sæpius pubertatis tempore, primo se manifestat Paroxismo, postea per totam vitam durans. Idem & de Podagra verum. Quandoque & contingit, Seminale vitium, iners manere in Filio, redire in Nepote; forte quia filius hujus Diathesis eruptionem, per frugalem & actuosam vitam effugere potuerit, quam tamen tradidit suæ progeniei. Forte in prima origine nascenti homini talis quasi character morbosus impressus fuit, qui suo tantum tempore se exerit. Hanc rem considerans VAN HELMONT dixit (b): *Ergo morbi Hæreditarii inoleſcunt fœtui, ab ente morboſo. Idea nimirum spiritui ſeminali impressa (cum sit ipse morbus adhuc in vita prima Seminis deliteſcens & sigillatus) adhuc*

(a) GAUBII Patholog. §. 618.

(b) Cap. de morbis Archealibus N. 15.

buc dormit, donec expergefactus, ab Archei agitatione, prorumpensque producta sua parere sit apta. Varios autem morbos hosque omnino diversos, hoc modo propagari, quæ passim apud auctores occurrunt exempla, testantur. Sic PLINIUS: in *Lepidorum Gente*, tres intermisso ordine, obducto membrana oculo, genitos accepimus; similes quidem alios Avos, cet. Indubitatum exemplum est *Nicæi nobilis Pyctæ Bizantii geniti*, qui adulterio *Æthiopis nata matre*, nihil a cæteris colore differente, ipse Avum regeneravit *Æthiopem* (a). Vidit Cl. GAUBIUS infantem septem annorum, a *Calculo* fecatum, monstrabat Pater Calculum a quo liberatus erat ante 25 annos, ejusdem coloris, ejusdem figuræ, ejusdem substantiæ, materiei, uno verbo illi infantis omnino erat similis, si magnitudinem excipias. Habet BALLONIUS exemplum *Gonorrhæa* laborantis, qui foeminam impregnavit, unde natus est infans etiam *Gonorrhæa* afflictus. Divus BOERHAAVE familiam novit, in qua omnes, certo ætatis tempore fiebant *Ictericæ*; tandem nullis remediis cedente malo, *Hydropici* peribant. In cadaveribus inveniebatur *Hepar Scirrosum* (b). Hereditariæ ad *Cordis Aneurismata* constitutionis, clarum profecto præbet exemplum *Archiater Pontificius LANCISI* (c), in nobilissima quadam familia, in qua quatuor sese ordine excipientes generationes, Proavus nempe, Avus, Pater & Filius pessimo hoc mali genere vexati fuere. Ipse nosco virum qui *Myops* est, & cujus Pater, Avus, hujusque Soror, eodem laborarunt vitio. Pater *Podagricus* duos progeniit filios, molliter educatos, *BACCHO* & *VENERI* deditos; natu major in flore ætatis desiit humanis rebus interesse morbo non satis noto; natu minor quotidie ebrius variis *Podagricis* insultibus vexabatur, & quadragesimo ætatis anno, *Apoplecticus*, dein *Paralyticus* ad plures abiit; hic ex duplici matrimonio Filium & Filiam reliquit; in hac vestigia morbi *Arthritici* non desunt, & in senectute illum patitur; ille vero ex *Podagra* mota & retrocessa optima ætate, non diu post celebratas nuptias obiit (d). Ea autem propagationis ratio merito inter abstrusissima naturæ mysteria recensetur, sed cum gene-

ra-

(a) Hist. Mundi Lib. VII. Cap. XII. pag. 147. Edit. Dalecampii. (b) VAN SWIETEN Comment. Tom. I. pag. 855. (c) De motu cordis & Aneurismatibus, Part. II. Cap. V. Propos. XLVII. pag. 281. (d) Adversar. Medico-Practica, Vol. II. parte I. pag. 7. & seq.

ralem conformationis mechanismum ignoremus, quid mirum si particulares conformationes nos ipsæ lateant? Id unum certo novimus, liberos, Parentum alterutrius externa oris facie similes esse; quin imo & quandoque Lusus Naturæ in sobolem a parentibus propagari; refert V. Gr. Dilectissimus affinis meus J. C. INSFELDT casum de celebri, quæ apud Germanos vigeat familia, quæ a *Sexto* in utraque manu *digito*, nomen suum *Düßfinger* (quod idem quam *Dielsfinger*) sortita est (*a*). Sic viderunt Parisini hominem qui *Sex* gaudebat *digitis*, & cujus frater, pater, & avus cum eodem nati erant Naturæ Lusu (*b*). Nonne quoque persæpe videmus Morum conformatam, Ingeniique similitudinem, liberos inter & parentes intercedere? Manifestum hujus rei exemplum in Puella *Scotica*, latronis *ANTROPOPHAGI* filia adducere possem (*c*). Ne autem videar dissertationem de morbis hæreditariis conscribere, prætereo alia, quæ quoque a parentibus in sobolem propagantur, mala, qualia sunt *Hystericum* & *Hypochondriacum malum*, *Nephritis*, *Hydrops*, *Phtysis*, *Epilepsia*, *Struma*, *Rheumatismus* (*d*), *Hæmorrhoides* (*e*), *Apoplexia* (*f*), *Vomitus* (*g*), cet.

Notari tamen meretur Priscos jam metuisset hanc Diathesin, legitur enim apud PLUTARCHUM: *Veritatem & de quo constat, ne in his quidem, quæ ipsi nos agimus, possumus certo habere. V. Gr. cur Tabe aut intercute aqua extinctorum Liberos, tantisper dum cadaver comburitur, sedere jubemus pedibus in aquam demissis? creditur enim sic effici, ut morbus in eos non transeat, neque eos attingat* (*b*). Sic populus ANTWERPIENSIS, tempore quo florebat VAN HELMONT, in illa versabatur opinione, nisi omnis aqua e cadavere *Hydropico* hauriretur, in proximum Hæredem *Hydropem* migraturum, adeoque solliciti erant de sectione. Longe certe profundiores egisset radices *Anatome Pathologica*; si tota EURO-

PA

(*a*) De Lusibus Naturæ, pag. 18. & Lettres de Mr. de MAUPERTUIS, Lettre XIII. sur la Generation des Animaux, pag. 112. (*b*) Hist. de l'Acad. des Sciences, 1751. pag. 77. (*c*) GAUBIUS ex Heft. Boetii Hist. Scot. citat. Marc. Donat. Hist. med. mirab. Lib. IV. cap. 1. (*d*) Home Principia Medicinæ pag. 25. (*e*) Adversaria Medico Practica Vol. II. part. 2. pag. 406. & seq. (*f*) MORGAGNI de Sedibus & causis morborum, Epist. IV. N. 2. (*g*) Ibid. Epist. XXX. N. 7. (*h*) Comment. de his, qui sero Numine puniuntur, Tom. II. pag. 558.

RA (in qua penuria cadaverum, ob popularem superstitionem, pro Anatomico de die in diem increfcit) hunc errorem Anatomicis tam utilem aleret. Clara autem jam hujus propagationis exstat apud HIPPOCRATEM, doctrina, & quidem per hæc verba (a): *Initium autem ducit* (loquitur de Epilepsia), *veluti alii morbi secundum cognationem. Si enim ex Pituitoso Pituitosus, & ex Bilioso Biliosus oritur, & ex Tabido Tabidus, & ex Lienoso Lienosus, quid vetat, ut cujus parentes hoc morbo detineantur, eo quippe & posterorum aliquis corripiatur? cum nempe genitura ab omnibus corporis partibus procedat, a sanis sana, & a morbofis morbosa.* Quantum vero auctores consentiunt de veritate hujus doctrinæ, tantum discrepant de sede hujus Seminii, quod ut innui, per annos sæpe iners manet, antequam potentia nocente analogæ excitetur; hoc alii in solidis, alii in fluidis quæfiverunt. Candide profiteor hic meam ignorantiam; hoc saltem addo, quod illi, qui hanc prædispositionem in solidis tantum hæere putant, cogitasse non videantur, labem hæterogeneam, lacti nutricum sæpe sæpius insidere, quæ per transplantationem in infantem transire potest. Dubitetne quis? Nutricem profero, cujus iratæ ubera lactanti pro alimento Venenum instillant, horrendis convulsionibus lethale; observata, quæ docent, infantes trahentes nutricum ubera, quæ vitio cuidam obnoxia erant, statim in similem morbum incidisse. Notavit VAN HELMONT Lithiasin ex nutrice in infantem transiisse; sic supra jam monui, infantem, qui temulentæ nutricis ubera duxerat, convulsus fuisse, dum fermentati liquidi intolerabilem tenello corpori acrimoniam, una cum lacte hauserat. Ob hanc quoque causam ab omni tempore adeo sollicitè monuerunt medici, ut sanæ, prudentes, nec in Iram pronæ eligerentur nutrices, quin imo AËTIUS jam inculcavit, attendendum esse ne nutrix sit *Epileptica* (b).

§. LIV. Ad affectiones occultas quoque referri poterunt morbi, qui per accessiones & remissiones circuitum faciunt. Multum certe sese torserunt ingenia optima ut rationem invenirent, quare V. Gr. *Febris intermittens* singulis Paroxismis hoc faciat vicibus partitis. An dicen-

(a) De Morbo Sacro pag. 303. edit. Foëssii. (b) Lib. IV. Cap. IV. pag. 67.

dicendum Febrim intermittentem singulis Paroxismis partem materiæ febrilis subigere & de corpore expellere? An vero expulsa omni illa materia, vel subacta, certo temporis spatio novam renasci? Ad primam quæstionem respondemus, *Corticis Peruviani* efficacia, sæpe febrim cessare, antequam evacuationes visibiles saltem criticæ contingant, adeoque in tali casu febris intermittens sanationem non posse adscribi expulsionem materiæ morbificæ. Similis difficultas moveri poterit, si statuatur, singulis Paroxismis subigi quidem materiam tunc præsentem, intermedio vero inter Paroxysmum tempore, accumulari novam, sequentis insultus unicum fomitem, laborantes quippe quartana, quadrante horæ ante Paroxysmum omnium optime se habent, quo tempore materia morbosa quæ mox tantas excitabit turbas, jam præsto adesse deberet. Fateor quidem corruptos humores, indigestibiles cibos, & plura alia, quæ apud BOERHAAVE enumerantur (a), febrim excitare, sed sunt hæc potentiæ nocentes; requiritur insuper Seminium. Dabo accumulata tempore intermedio inter Paroxismos febrium intermittantium, materiem quandam, quidem vice Occasionis fungi posse, sed ab hac longe differt Prædispositio. Imo & inter se latentia hæc Semina differre debent, nam ab iisdem Potentiis nocivis, a Lardo Ex. Gr. Carne sale vel fumo indurato, in uno Tertianæ, in altero Quartanæ Febris oboritur, adeoque diversitatem Febris intermittens, non a nova illa potentia accedente, quæ in utrisque eadem ponitur, sed a Semine, in singulis diverso, pendere existimo. Dum itaque Tertianæ autumnalis in Quartanam degenerat, probabile redditur, illud non fieri ideo, quia materies morbosa, longiori temporis spatio accumulatur, vel ad agendum cietur, sed quia mutatum fuit Seminium, licet hæc forte magnam inter se habeant affinitatem, cum toties permutari inter se observentur. Num vero in solidis, num in fluidis, vel in utrisque simul hæreat, in quibus, & quænam ejus, in singulis morbis qui per accessiones & remissiones circuitum faciunt, diversitas sit, explicatu (salvo meliori) difficillimum videtur; eadem forte illis, quæ Hæreditariis morbis, ratio.

§. XV.

(a) Aphor. de Cognosc. & Curand. Morbis §. 586. Confer. REGA de Sympthia Cap. XIV.

§. LV. Nonne idem statuere liceret de illis morbis, qui dum semel hominem affecerunt, sæpius dein redeunt, & talem, præ aliis, qui his semper vixere immunes magis affligunt? Sic enim videmus ab *Apoplexia* curatum ægrum, haud raro sæpius in hunc iterum incidere morbum, imo denique ipso perire; idem dictum velim, de *Pleuriticis*, *Anginosi*, *Hydropicis*, cet. An vero potius ad affectiones medias relegandi? an dicendum quod vasa, uti in multis morbis notum est, relaxata, nimiam dilatationem, inflammationem, irritationem, cet. passa, per morbi decursum, sæpe quodam, etsi minori gradu, in convalescentibus sic persistere, ut corpore ita mutato, facilius postea iisdem corripiatur morbis?

§. LVI. Sequuntur jam *Affectiones Mediæ*, quas & *Neutras* appellare possem; quæ reapse quidem præter naturam sunt, talesque se per sua signa prædunt; nec tamen ita graves, ut vulgo pro morbis habeantur, cum functiones vix turbent. Documento sit Plethora. Plethoricus non dicitur æger, dummodo functiones non lædantur, proprie tamen loquendo sanguinis illa abundantia, in Plethorico est præternaturalis; leviores quippe alienationes, ferre corpus potest, ut non statim ideo in morbum incidat. Sic pruritus proprie morbus non est, sed maxime incommodat & proximus est dolori. Possunt autem hæ affectiones, si increscant, aut si alia, vel *Semina*, vel potentia nocivæ se illis jungant, in morbos proprie dictos abire. Exemplo sint Pulmonum vasa teneriora; homo hæc diu absque noxa ferre poterit, si vero sanguinis volumen augetur, vel si pravas inducit qualitates, vasa rupta sanguinem fundunt.

Non multum his affectionibus immorabor, quoniam auctores omnes, æque Pathologi quam Practici, illos fuscè admodum pertractarunt, breviter itaque præcipuas exponere conabor.

§. LVII. Primum dabo locum Solidorum debilitati, quæ dicitur, *Materia Solidum componentis nisum in cohæsionem, tam parvum, ut ferre motus nequeat qui sanitatis effectum fiunt vel non multo majori*. Rem rursus exemplo illustremus. Ligamentis uteri rotundis valde laxis, debilibus, facillime fœmina laborabit uteri non inversi prolapsu, præ-

præprimis si accedant Thermopotiae, Suppedanea, vel & Fluores Albi diurni. Sic corpus nimis laxum, minus ad resistendum robur habens, facillimè Herniis ansam dabit. Hæc autem notitia magni momenti est in Praxi; in *Leucophlegmatico* v. gr. corpore, cura non tantum per evacuantia institui debet, sed indicatur quoque corporis roboratio, ni Æthiopem lavare velis. Hæc quoque debilitas Seminium est, *Cacochymiae*, *Cachexiae*, *Hydropis*, *Chlorosis*, cet.

§. LVIII. Contrarium priori vitium est solidorum rigiditas, per quam intelligimus, *illam materiae solidum componentis adunationem, quam tam valide cohæret, ut magis quam sanitas requirit, suæ resistat distractioni* (§. XXXIV.). Ex ratione contrariorum, facile hæc affectio intelligi poterit. Exemplum præbeat sanguinis circulatio: Arteriarum omnium fibræ adeo flexiles esse debent; ut sanguinem vi cordis expulsum, distenti accipiant, si ergo vasa infinita vi resisterent suæ dilatationi, non posset Cor evacuari, actum ergo esset de vita; requiritur itaque talis laxitas, ut cedere possent distendenti sanguini; quo nunc jam fiunt rigidiores illæ fibræ, eo major fit resistantia; sic rustici, qui a teneris jam annis, validissimis exercitiis suum induraverunt corpus, quadragesimo plerumque anno, jam ex succi & rigidi, marasmo senili, humanis rebus interesse desinunt; labor quippe nimis corpora exsiccat, omniaque rigida reddit; quam frequenter hæc affectio corpus ad morbos acutos inflammatorios pronum reddat, non est quod multis hic adstruam argumentis.

§. LIX. Inter Seminia Præternaturalia Neutra, infimum certe locum non obtinent Principii Vitalis affectiones, hæc etenim tantas in corpore exerunt turbas, ut merito quis dubitare posset, an non inter omnes primum locum illis concedere debeamus; peccat autem principium hoc, primo excessu, qui *Irritabilitas* audit, quam non sine veneratione nominandus PRÆCEPTOR dicit: *Solidi vivi tantam sensilitatem, ut levibus stimulis in motus erumpat enormes, quibus æquabilis functionum tenor perturbetur* (a). Intelligit itaque Cl. Vir *Irritabilitatis*

no-

(a) GAUBIUS Pathol. §. 190.

nomine vitium quoddam, uti & Latina vox præ se fert. Si post levem ciborum excessum, ventriculus statim *Vomitum* patitur, hunc irritabilem vocamus. Si homo ex Athmosphæra calida in aërem humidum proveniens, statim in Coryzam incidit, dicimus ejus Membranam Schneiderianam irritabilem. Refert a se visam Sanissimam decem annorum Puellam, Illust. VAN SWIETEN, a Parentibus, nunquam *Epilepsiam* passis, natam, hanc *Paroxismo Epileptico* correptam, dum ludendo humi decumbentem, sub plantis pedum, diu titillassent aliæ quædam Puellæ, aliis illam immotam vi retinentibus; illam postea, dum titillationis minas tantum intentari videret aliis, mox cecidisse *Epilepticam* (a).

§. LX. Idem Principium peccare potest defectu, hic & *Torpor* a Pathologis dicitur, & ponit, *solidi vivi imminutam vario gradu sensilitatem, hinc ad irritamenta nîsus in contractiones tam parvos, ut non sufficiant iis producendis motibus, quos Oeconomîæ salus postulat* (b). Hujus defectus exemplum jam exhibui (§. XLIX. pag. 38.); sic si corpus serosa colluvie oneratur, omnia solida habent vim vitalem torpentem.

§. LXI. In omnibus nostris cavis quousque certos continere fucos debent, certa datur mensura, quæ sanitati accommodata, id est, quod cavitatis lumen nec justo majus, nec justo minus sit, sed medium inter bina hæc extrema detur. Sic Arteriæ, Venæ, Primæ Viæ, ad Systema Urophorum, Biliferum, Spermaticum pertinentes canales, habent hic suum in sanitatē modum. Facile autem a diversis potentiis nocivis, modus ille perverti poterit, imo, quod adhuc absque morbo gesserat homo Præternaturale Seminium, in morbum, levi quandoque occasione nata, erumpit. V. gr. *Έρυσμα*, (cum parietes cavitatis nimium inter se distantes, spatium justo capacius circumscribunt) fieri poterit *Διαπήδησις*, dum Ex. c. contenta materies magna valde vi in latera agens distrahit fibras, membranas cavitatum contextentes, & a mutuo contactu removeret, ut absque continui solutione, interstitia hiantia nascantur, quæ textilis

(a) Tom. III. pag. 402.

(b) GAUBIUS l. c. §. 196.

tilis ad instar, transudare finant humorem, qui contineri debuerat (a). Miræ certe circa hanc Διαπύδνσιν, in historia medica prostant observationes. Virgo quædam viginti duo annorum probe menstruata, hæmorrhagiam patiebatur copiosam, e Malis & Brachiorum parte exteriore paulo supra carpum, absque ulla continui solutione, vel vulnere vel ulcere (b). Refert Celeb. ASTRUC de Matrona quadam nobili, cui, ex ictu pridano fronti inflicto, sanguis, a suprema frontis parte, per horæ fere spatium, rivuli instar, profluxit, sine ulla cutis ruptura, quæ deterfo cruore conspici posset (c). Si jam contenta distendentia, vim maximam cohæsionis viribus inferunt, perforantur cavorum parietes, ob fibrarum cohæsionem vere solutam, hæcque continui solutio ῥήξις audit (d).

Veteres certe in morbis continentium describendis, tam pulcre præiverunt, ut recentiores vix aliquid superaddere potuerint; præcipue autem veterum Medicorum *Seçta Methodica*, clarissima in his sectæ suæ fundamenta posuit, ut videre est in CÆLIO AURELIANO, in CELSI præfatione, & alibi. Semper enim loquuntur de *Stricto* & *Laxo*, quia cava vel *Laxa* erant dum dilatarentur, vel *Stricta*, si ultra modum constricta vasa, diminuerent magnitudinem.

§. LXII. Quam maxime hic sibi locum poscunt, malæ corporis conformationes, quæ uberrimum plurimorum morborum fontem sistunt.

Quantæ sit in variis hominibus, staturæ & conformationis diversitas notum est (e). Illam vero staturæ discrepantiam, in colli longitudine uti & femorum & crurum præcipue quærendam esse puto; truncus quippe corporis in binis sæpe hominibus, ejusdem mensuræ est, dum unus alterum, pedis & ultra longitudine excedit. Licet multæ sint naturæ aberrationes, quæ adeo sanitatem non lædunt,

(a) Idem l. c. §. 203. N. 1. 3. 4. (b) Vid. Celeb. ASTRUC Tract. Pathol. pag. m. 197. citat. B. DE MOOR in præfat. de Medic. instauratione præfixa.

(c) l. c. (d) Qui de cavorum morbis plura velit adeat GAUBII Pathol. capit. de morbis Solidorum continentium. Vidire quoque hac super re poterit DOCTUS WILLET de fonte naturali morborum. (e) Consuli hic meretur Agnati mei INSFELDT Dissert. de *Lusibus Naturæ*.

dunt, nonnullas tamen quandoque magnorum morborum fieri Semina, observatione constitit Practicis (a). Quin imo priscis jam temporibus, Divus, hoc perspexit HIPPOCRATES, dicens: *Permulta tum intra, tum extra corpus existunt figurarum formæ, quæ pro affectuum ratione maximopere differunt, tam in ægris quam in bene valentibus; velut Capita parva aut magna, Cervices graciles aut crassæ, longæ aut brevës, Ventres longi aut rotundi, Thoracis & Costarum latitudo aut angustia, quorum omnium differentias novisse oportet* (b). Exempla rem ornatiorē reddent. Qui Cervicem longum, Thoracem planum & angustum, Scapulas depressas habent, ad *Phtisin* prædisponuntur. Nec mirum, quippe quo major Cranii baseos a corde distantia, eo Sanguinis per vertebrales & carotides arterias minor impetus, moderatur ergo quandoque plus quam par est. Quo planior Thorax, eo cavum ejus erit angustius, ideoque & Pulmones minus dilatari poterunt, & per Pulmonum vasa minori cum facilitate transibunt humores, hinc magis urgebunt vasorum latera.

Cum autem Costarum arcus minus convexæ sunt, hinc a Scapulis magis dimoventur, ideoque & illæ alarum instar prominent. Hos autem merito GALENUS vocavit *Φθισώδεις*, qui nempe idonei sunt hunc morbum pati, licet nondum Phtisi laborent (c). His signis & usus fuit CHRIST. BENNET ut futuram cognosceret Phtisin (d). *Scapulæ acuminatæ, Præcordia contracta, Cervix gracilior & oblonga*. Simile quid locum habet in *Apoplexia* cujus Seminium salutiferus BOERHAAVE describit (e): *Nativa corporis fabrica, Caput magnum, Collum breve, sex modo Vetebris instructum*. Cum enim Cordis motus, & Arteriarum a sanguine impulso dilatatio validiores sint prope Cor, quam in partibus a corde magis diffitis, luculenter unicuique patet, eo sanguinem validius urgeri per vasa Encephali; eo magis dilatari hæc vasa quo capiti propinquiora. Hanc rem considerans VAN HELMONT dixit (f); *brevitas ergo Colli brevitatem viæ, ac promptitudinem a Præcordiis in Caput*

(a) Vid. hic Cl. TIMMERMANNI Tentamen Sciagraphicum Tractationis Pathologico-Medicæ de notandis circa naturæ in humana machina Lusus. Duisburgi 1750.

(b) Libro de prisca Medicina pag. 18. Edit. Foëssii. (c) Comment. I. in Librum Epidemicor. (d) Tabidorum Theatrum pag. 99. (e) Aphor. de Cognosc. & curand. morb. §. 1010. (f) In Libro de Lithiasi Cap. IX. N. 64.

put, pro *Apoplexia requisitam subministrat*. Videntur & tales homines *Caput magnum* habere, quia turgida & inflata facies est; magnitudinem etenim *Cranii*, vel capacitatem versus occiput, inter signa optimi habitus recenset BOERHAAVE (a). Sic *Pelvis* nimis angusta, sive per artem, sive per naturam, *Semini* Præternaturale in fœminis est, si fœminæ tali donatæ *Pelvi*, concipiunt, fœtusque increfcit, spatium requirit amplius, in quo se collocet, hæ fœminæ magis in *Abortum* pronæ redduntur. Sic *gibbositas* facile *Asthma* inducit; observarunt quoque ad eundem hunc morbum prædisponere *obesitatem*, *gracilitatem* vero ad laterum dolores (b). Mira naturæ aberrantis *Miracula*, ad morbos prædisponentia, adeo sæpe latent, ut non nisi post mortem innotescant, de quibus consuletur olim *Italiæ Fubar*. (c) Aliquando casu ut ita dicam fortuito durante vita se manifestant. Præclarius hic exemplum non novi quam *unicum* illud, quod in *Thesauro Albiniano* possidet locupletissimum LEIDENSE THEATRUM, puto dentes duos inter nasum & oculorum orbés inclusos, quibus ossa maxillaria ad eminentem nasum pertinent. Hanc aberrationem describens summus ALBINUS addit (d); qui vivente hoc homine, tumore extus intusque deformatum nasum juxta orbés oculorum viderunt, illis an facile fuisset credas conjicere dentes intus latere, exemplo nondum moniti. Potuit homo ibi ex dentibus laborare. Accipiant igitur Medici quod jam aliis antea docti sunt, etiam hoc argumenti, quam difficilis esse possit, cognitio causæ, quæ vitium, aut malum corporis efficiat.

§. LXIII. Potissimum quoque hic considerationem merentur Fluidorum vitia, cum absoluta, tum relativa; recentiorum plerique, æque in fluidis quam in solidis morbos ponunt, dum veteres in illis causas potius morborum quæsierint; nec forsan ita male, quum solitarie plerumque illibata sanitate ferantur, nec nisi læsis demum solidis in morbum erumpant (e). Vitia nunc hæc absoluta dicuntur, dum in se ipsis seorsim spectantur humores. Superfluum foret, horum vitiorum, integrum

(a) Institut. Medicæ, §. 885. N. 5. (b) HOME Principia Medicinæ pag. 24.

(c) Vid. Index III. præmissi. MORGAGNI de Sedib. & causis morbor. per anat. detectis. (d) Annot. Acad. Lib. I. Cap. XIII. & Tab. I. Fig. IV.

(e) GAUBII Pathol. §. 267.

grum exhibere Catalogum, nec Dissertationis limites, qui satis jam extensi sunt, id permittunt, videantur itaque auctores Practici, qui fufe admodum de illis egerunt & præprimis GAUBII *Aureæ Institutiones Pathologiæ Medicinalis* (a). Idem dictum velim de humorum vitiis relativis, id est, comparatis ad partes solidas, quibus continentur (b). de utrisque speciebus tantum exemplum adducam. Ponamus spissitudinem, quæ obtinet, dum principium aqueum, cui omnes suam debent humores fluiditatem, minori copia ad crassamenti rationem datur; si hæc spissitudo adest, levibus quandoque occasionibus, dum motus corporis major instituitur, dum calida aromatica assumuntur, dum homo Ira excandescit, cet. pessimi oboriuntur morbi inflammatorii acuti. Relativa humorum vitia sequens illustrabit exemplum, ex *Plethora ad spatium* petitum: homini sanissimo, casu vel arte auferatur brachium, simul & aufertur de systemate continentium & contentorum pars; hucusque omnia æqualia sunt; dum autem homo pergit sanus esse, natura conatur perditum refarcire & recuperare; priorem sanguinis copiam conficit, at partem continentem ablatam renovare nequit, interim jam abundat sanguis, qui ante ablatum artum suffecisset; quam maxime itaque attentis sint Chirurghi, ut tali in casu, in tempore vena secetur, ne æger in apertum deducatur discrimen, sicque tandem vitam cum morte commutet.

Hæ Affectionum Mediarum præcipuæ sunt. Ex allatis autem exemplis patet, totidem esse Semina quæ ocius ferius, data occasione, sui generis morbos excludere valent.

LXIV. Considerabo nunc *Vitia Manifesta*, quæ uti morbos effectibus, palam sese declarant, ita vel sponte, vel aliarum potestatum concursione, in morbos alios, specie diversos, degenerare queunt (c). Talia igitur hic intelligo vitia, quæ ab omnibus pro veris habentur morbis, & ita manifesta sunt, ut unusquisque dicat hominem morbo obnoxium; sed cavendum ne confundantur cum morborum Symptomatibus.

Huc referuntur *Morborum Metaschematismi*, quo vocabulo primus usus fuit STAHL, (quasi diceret *transfigurationes*, *transmutationes morborum*,) exitusque in alios morbos. Cum uti CICERO MEDICUS pulcre

(a) l. c. §. 269.

(b) l. c. §. 383.

(c) l. c. §. 621.

monet, *Medicina ægris sanitatem promittat* (a), morborum exitus in sanitatem, omnium faustissimus habebitur; talem autem optatam terminationem, naturam non semper moliri, sed morbum primarium, sibi permissum vi sua in aliud genus sese convertere, adjutus constitutione hominis vel partis quam occupat, ab omni ævo observata docuerunt practica. Fœmina V. Gr. *Scirrø* laboret *Mammarum*; induratio hæc hæctenus mitis & inertis corporis instar, in vasis vel receptaculis infarctus hærens, putrescendo majorem contrahit acrimoniam, loca quibus continetur erodit; vel in mulieribus, quæ manu victum sibi comparare debent, atteritur ad vasa vicina, illave premit *Scirrus* contiguus, hæc inde inflammantur, atque toties sat cito sæpe *Scirrus Mammæ* in *Cancrum*, omnium, quibus C. H. affligitur, calamitosissimum morbum degenerat. *Scirrus* ergo hic fuit *Seminium Canceri*, accedentibus nempe enarratis potentiis nocivis in hunc dolendum certe morbum, versus est. Sic homo dum laborat *Inflammatione*, hæc abire poterit in *Suppurationem*, quam eleganter sequentibus Divus BOERHAAVE descripsit verbis: *si humor fluens fuerit blandus, motus citatus, obstructio magna, nec resolvi potens, auctis Inflammationis Symptomatibus, vascula distenta, rupta, cum dolore, calore, pulsu, tumore, liquores suos effundunt, solvunt, putrefaciunt leviter, solida tenera atterunt, solvunt, fluidis miscent, in unum album, spissum, glutinosum, pinguem humorem, Pus dictum. Hæc Suppuratio alter modus quo terminatur Inflammatio* (b). Dum itaque Abscessus adest, desinit Inflammatio, quæ tamen Suppurationis non dici potest causa, sed tantum *Seminium*. Homo *Calculo* laboret vesicæ urinariæ, Calculus ipse est morbus, sed simul est *Seminium*, quod ad alium prædisponit morbum, si Ex. Gr. Calculus, duritie, figura, motu, pressione, aliave ratione munere stimuli mechanici fungens, Cystitidem producit.

Morborum qui in alios exeunt morbos, varia adducere possem exempla. Sic *Asthmā Hydropi*; *Remittens* vel *Intermittens Febris* malo *Hysterico* vel *Hypochondriaco*, tumori *Lienis*, & *Hydropi*; *Colica Paralyfi*; *Variolæ* & *Morbilli oculorum Inflammationi* & *Phtisi* (c), *Hæmoptoë Phtisi*, cet. viam sternunt. Illos qui *Rachitide*

(a) CELSUS in ipso initio Præfationis. pag. I.

(b) Aphor. §. 387.

(c) CL. HOME Princip. Medicinæ, pag. 25.

tide in infantia afflicti fuerunt, nec perfecte sanati, in consistenti ætate Asthmaticos, vel & Cachecticos, aut Phtisicos perire, vel saltem Gibbosos, Nanos, Curvos, aut aliter deformes, postmodum superesse observavit GLISSON (a). Fœmina suppurato admodum Pulmone laborans, a longo die tussiculosa, spasmus in sinistro linguæ latere experitur, doloremque vehementem, & tandem Paralyfin; hæc ibant, redibant, prout vomica tunc se rumpens magis sese minusve evacuaret, ita quidem, ut per sesquiannium hoc malo ferme libera, eodem denuo, subsistentibus sputis, affligeretur (b.)

§. LXV. Notandum vero, naturam hominis non raro omnibus suis viribus caussis morborum non modo resistere, sed vim vi opponentem cum his congregari, unde motus quandoque insoliti, morbo concitatis turbis majores. Huc quoque referri merentur *Morborum Metastases*, quæ vel bonæ, vel malæ; dum V. C. Pleuritidis materies in suppurationem versa, de loco in locum transfertur, si transpositio fit ad Parotides Glandulas, bona salutatur, si vero ad membranas Cerebri, pessima habetur. Idem fer judicium de materia Rheumatica, Arthritica, Scorbutica, Podagrica, cet.

§. LXVI. Medicus etiam idoneis aut non convenientibus remediis morbum mutare potest, si Ex. gr. calidam in acuto inflammatorio adhibet medelam, morbus Petechialis inde nasci poterit; calidiore regimine tractatos, qui morbillis laborabant, in lethalem Peripneumoniam incidisse doluit SYDENHAM. Si homini Plethorico vel & Hernioso vomitoria exhibet practicus, si Phtisico purgantia præscribit drastica, quam dira inde mala! si Pleuriticum, ubi videt morbum resolvi non posse, debilitat repetitis sanguinis missionibus, non poterunt vires naturæ sufficere, ut Abscessum forment.

§. LXVII. Nec raro Symptomata ipsa sunt Potentiæ nocentes morbum aggravantes; si in Variolis pustula ad Corneam nascitur, sique Practicus non curat, ne pustula hæc tenuem rodat Corneam, cicatricem contrahit, qua Cornea obscurata, suam pelluciditatem amittit, nasci-

(a) De Rachitide Cap. XXIII. pag. 289. (b) Cæleb. A. DE HAEN Rat. medendi, Part. I. pag. 186. Edit. Leidenfis.

nasciturque *Leucoma*. Si per magnam Hæmorrhagiam, nimis depletur vasorum Systema, Hydrops toties sequitur.

§. LXVIII. Sæpiissime etiam quod reliquum est de morbo parat recidivum, & Seminium ponit, quod neglectum levi occasione denuo in morbum abit; inde & Medici prudentes, ægros non dimittunt, antequam eliminatum est omne id, quod superstes est, sive in solidis, sive in fluidis, sive in Principio Vitali hæreat. Manifestum id redditur in Variolis: postquam hæ supparatæ sunt, omniaque pessima Symptomata ablata, remanet tamen toties de illo Veneno Varioloso aliquid; hoc natura in Cellulosam deponit membranam, sic nascuntur illi Furunculi, qui adhuc per plures hebdomadas hominem misere torquent. Sic in Morbillis dum morbus videtur ad finem perductus, aliquid in Pulmonibus remanet, homines tussiant, & nascitur morbus peior priori, incident nempe in Ulcus Pulmonale unde fere certo, ad superos migrabunt.

§. LXIX. Si jam Potentia nocens concurrat cum Seminio Præternaturali, Seminio potius quam occasione adscribendus morbus, quoniam innoxia res nonnaturales, cum hoc in morbi causam concrecere possunt. Sic bini homines Tibiam cuidam allident obstaculo, alter sanissimus, facile & brevi sanabitur; alter vero sit Scorbuticus, hinc habet Seminium Præternaturale, & difficulter hoc vulnus sanabitur; licet utrisque eadem fuerit potentia nocens, remanebit Ulcus & Ichorosa nascetur materies. Sic caro Suilla, Vinum Rhenanum innumeris non nocet, Podagricis quam maxime.

§. LXX. Notari profecto meretur quandoque potentias nocentes morbosa creare Seminia licet nullum feminale prægressum fuerit vitium; hæc tunc Seminia rursus cum illis concurrunt, ut morbum constituent. Homo laute & opipare vivens, somnos trahens longos, a curis liber, Plethoricus fiet; si in eodem vitæ regimine pergit, eadem hæ potentia nocivæ concurrent cum Præternaturali Seminio, Plethorà nempe, & in morbos inde profluentes abibunt; si vero homines bonam servant Diætam, valetudinarii ipsi vegetam ad canos usque agant vitam, ut proprio exemplo docuit nobilis CORNARUS.

LXXI. Singulare aliquando est Seminia Naturalia Propria, morbo-
sis accedere debere, ut hæc apta reddantur in morbum abeundi; præ-
cipue hoc videmus in morbis hæreditariis (LIII.). Idem quoque do-
cet, Scirrus Mammaram, qui per viginti annos absque magno incom-
modo sæpe fervatur, menstruis autem deficientibus in dolorificum
cancrum mutatur?

§. LXXII. Tempus est quo tendo cursum dirigendi, ut hoc facilius
fiat, Portum consequamur. Fallor autem B. L. quum Portum jam teneam.

Ex hucusque nimirum allatis unicuique ad oculum patet, quam mo-
mentosa sit Medico rationali Seminiorum consideratio, in naturam nem-
pe morbi scrutanda, requiritur eorum non minus, quam potestatum
nocentium, naturæ investigatio, ut mutua eorundem Sympathia, An-
tipathia, quidque invicem agere ac pati possint, perspiciatur. Præ-
terea nonnisi hac doctrina rite applicata, potest dari ratio, quare ho-
mo unus præ altero, sub iisdem vivens conditionibus, magis minusve
in morbum præclivis sit; prout autem homo plura in se habet Seminia
ad morbum disponentia, vel pauciora, aut prout habet Seminia tan-
tum Communia, vel Propria, etiamsi non morbofa, facilius vel difficilius
in morbum prolabitur. Morbus etiam non tollitur, nisi simul omnes
conditiones, quibus fovetur, Seminia nempe & potentiæ nocentes, au-
ferantur, *quod cum in morbis multum complicatis aut inveteratis, rarissi-
me simul obtineri possit, aliarum post alias correctio suscipi debet; ut minu-
tatim deteratur, quæ uno impetu ejici nequit, causa mali. Si quæ porro mor-
bofa Seminia supersunt, quæ tollere nefas, sopire tamen & hæc aversis no-
centibus potentiis licet (a).*

LXXII. En B. L. quæ de SEMINIIS MORBORUM dicere necesse ju-
dicavi, quum itaque me, pensum meum absolvisse existimem, vela
contraho, lætusque dico.

S A T E S T.

(a) GAUBIUS l. c. §. 632.

THESES.

T H E S E S.

I.

Plurimæ Caussarum divisiones ex Pathologia eliminandæ sunt, unica quippe tantum datur Caussa morbi, ex binis constans Principiis, ex Seminio & Potentia Nocente.

III.

Semina male vocantur Causæ Prædisponentes.

III.

In definitione Morbi, necessario mentio fieri debet de VITA.

I V.

Alcalinum Spontaneum in C. H. absque Putredine dari potest.

V.

Mors æque naturalis est quam Vita.

V I.

Mirum est non plures post partum mori Infantes; ob solam quam subeunt mutationem.

VII.

In Apoplexia raro exhibendum Vomitorium.

V I I I.

In Apoplexia Pituitosa nocet V. S.

I X.

*Nec cum BLACKIO statuere possum aëri fixato, nec cum MEIERO
acido pingui, CALCEM VIVAM suas dotes debere.*

X.

Contrectabilitas nihil ad essentiam Alkali Volatilis facere videtur.

X I.

*Omnia corpora potius ad duo, Organicum nempe & Inorgani-
cum, quam ad tria, reducerem regna.*

HONORI, ET MERITIS
JOANNIS ROBOL,
DUM
IN ACADEMIA LEIDENSI

Lauream Doctoralem consequeretur die 18 Februarii

MDCCLXXIV.

Herbarum cultor meritò per Semina primùm
Scrutatur Plantas: Truncum, Frondesque, deinde
Flores, Radicem, novit cum Stamine Fructus.
Sic bene victurus Morbos, cunctamque malorum
Oppugnaturus turbam ROBOLIUS, ipsa
Semina Morborum primò, *Viresque Nocentes*
Aggreditur, monstrans nati incunabula morbi.

Hinc adeo Vatem precibusque oracula poscens
Ipse canat, vocemque volens, atque ora resolvat.
Non infausta canens tandem præfagit: In arte

PÆONIA Princeps primævo à flore juventæ
Ille erit: Hic morbi poterit cognoscere Semen,
Tollere, & *Effectum* subito, dum cognita *Causa* est.
Principiis obstare valet, Medicina paratur
Serò, radices mala dum fixere profundas,
Decursus Morbi finisque ab origine pendet.
Quantus apud Batavos est GAUBIUS arte medendi,
Inter Discipulos tantus MACHAONIA in arte est.

Ita Cecinit Agnato suo.

J. C. INSFELDT,
MED. DOCTOR.

Dieweil Herr J O H N R O B T durch Studiren tag und nacht:

Sich heute alsdann des loobeerswurdig macht.

So kann ein treuer Freund nicht ohne Regung bleiben:

Dies zeichen seiner pflicht glückwünschend bey zu schreiben.

Der müntern kräfte erster schweis:
Der Jügend Jahre früher fleis.
Eleicht denen außgetrauten saaten:
Und läßt den laüher lufft so blüth als fruchtgerathen:
Bleibt gleich von ihnen Keine spüß:
Entwifelt sie doch die natur.

Freünd dis schildert deinen stand:
Hygene machet itz bekandt:
Das deine fruche reif geworden:
Des alters angewande zeit
Der lehlings Jahr beschwehrllichkeit
Belohnt den vorzüg heut von diesen lehrerorden.

Drum eyle nur mit frohen schritten:
Das Recht des lorbeers zu erbitten:
Welch Dir die lehrer zu gestehen:
Nim/ eyle jenen noch zu retten:
Hörst Du ihn nicht aus seinen betten:
Des neuen Artztes beystand sehen?

M. J. W.

Med. Studiosus aus Manheim.

Einmal ist es nicht genug, wenn man nur
einmal in die Welt tritt, sondern man
muss sie oft besuchen, um sie zu verstehen.
Denn die Welt ist nicht eine, sondern
vielerlei, und man muss sie in vielerlei
Weise betrachten, um sie zu verstehen.

• • •

Der Mensch ist ein Wesen, das
nach Wissen strebt, und das
nach Wahrheit sucht. Er ist ein
Wesen, das nach dem Guten strebt,
und das nach dem Schönen sucht.
Er ist ein Wesen, das nach dem
Wahren strebt, und das nach dem
Schönen sucht.

• • •

Der Mensch ist ein Wesen, das
nach Wissen strebt, und das
nach Wahrheit sucht. Er ist ein
Wesen, das nach dem Guten strebt,
und das nach dem Schönen sucht.
Er ist ein Wesen, das nach dem
Wahren strebt, und das nach dem
Schönen sucht.

• • •

Der Mensch ist ein Wesen, das
nach Wissen strebt, und das
nach Wahrheit sucht. Er ist ein
Wesen, das nach dem Guten strebt,
und das nach dem Schönen sucht.
Er ist ein Wesen, das nach dem
Wahren strebt, und das nach dem
Schönen sucht.